

VALTION LIIKUNTANEUVOSTO
Statens idrottsråd

Valtionhallinto liikunnan ja liikkumisen edistäjänä 2019–2023: oikeusministeriö

VALTION LIIKUNTANEUVOSTON JULKAISUJA 2023:13

VALTION LIIKUNTANEUVOSTO

Statens idrottsråd

Opetus- ja kulttuuriministeriö/
Undervisnings- och kulturministeriet
Valtion liikuntaneuvosto/Statens idrottsråd
PL/PB 29
00023 Valtioneuvosto/Statsrådet
www.liikuntaneuvosto.fi

Ulkoasu: Graafinen suunnittelu Pirjo Uusitalo-Aura
Taitto: Tmi Airos, Antero Airos
Kansikuva: Kuvatoimisto Rodeo Oy

ISBN 978-952-263-936-3 (pdf)
ISSN 2242-4571 (verkkajulkaisu)

Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2023:13

Valtion liikuntaneuvosto on opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntalaissa määritelty asiantuntijaelin, jonka tehtävänä on käsitellä liikunnan ja liikuntapolitiikan kannalta laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä asioita. Liikuntaneuvosto seuraa liikunnan kehitystä, antaa lausuntoja liikuntamäärärahoista ja arvioi valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia liikunnan alueella.

**Valtionhallinto liikunnan ja
liikkumisen edistäjänä 2019–2023:
oikeusministeriö**

VALTION LIIKUNTANEUVOSTON JULKAISUJA 2023:13

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Perustiedot ja kiinnekohta liikuntaan	10
3	Keskeiset liikuntaa ja liikkumista edistävät toimenpiteet	13
	3.1. Kansalaisyhteiskunnan ja vapaaehtoistoiminnan sekä osallistumisen ja valmisteluun vaikuttamisen kehittäminen	13
	3.2. Perusoikeuksien ja yhdenvertaisuuden edistäminen sekä syrjinnän seuranta	20
	3.3. Lainvalmistelun kehittäminen	27
	3.4. Rikostorjunta sekä vankien ulkoilu ja liikunnan harrastaminen	29
4	Johtopäätökset ja kehittämissuositukset	32

1

Johdanto

1

Johdanto

Lapsista vain noin kolmannes ja aikuisista neljännes täyttää liikkumissuosituksen. Ikääntyneistä ja toimintarajoitteista henkilöistä vielä tätäkin harvempi.¹ Lapsista ja nuorista noin 40 prosentilla fyysisen toimintakyky on jo tasolla, joka voi haitata arjessa selviämistä.²

Liikkumisen määrä on vähentynyt erityisesti siksi, että arjessa liikutaan yhä vähemmän. Ihmisten arki kuuluu suurelta osin eri hallinnonalojen vaikutuspiirissä ja liikuntahallinnon ulottumattomissa, kuten varhaiskasvatuksessa, kouluissa, työpaikoilla tai näiden välisillä matkoilla. Arkiliikkumiseen vaikutetaan eri hallinnonalojen toimilla, kuten kasvatus- ja koulutus-, ympäristö-, rakentamis-, liikenne- ja liikuntapolitiikalla. Liikkumisen ja liikunnan poikkihallinnollinen edistäminen vaatii paljon toimenpiteitä ja koordinaatiota hallinnonalojen välillä, mutta myös hallinnonalojen sisällä.

Liikunnalla ja urheilulla on oma tärkeä itseisarvonsa. Liikunta ja urheilu ovat itsessään arvokkaita ja monilla ihmisillä yksi merkityksellisen elämän sisällöistä. Välinearvona liikunta edistää terveyttä, oppimista, työkykyä, osallisuutta ja kotoutumista sekä vähentää työstä poissaoloja ja terveydenhoidon tarvetta. Liikunta ylläpitää ikääntyvän väestön toimintakykyä ja vähentää palvelutarvetta. Liikkuminen päästöttömillä, fyysisesti aktiivisilla kulkutavoilla edistää hiilineutraaliustavoitteeseen pääsyä. Lisäksi liikunta liittyy sotilaalliseen suorituskykyyn. Väestön liikkumisen edistäminen on keino hakea julkiseen talouteen säästöjä, kuten vähentää sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia. Urheilulla voidaan muun muassa edistää maakuvaa ja Suomen tunnettuutta, kansallista identiteettiä, yhteisöllisyyttä ja hyvää mieltä sekä tuottaa esikuvia.

Valtion keskushallinto muodostuu 12 ministeriöstä sekä niiden alaisista virastoista ja laitoksista. Käytännössä kaikkien hallinnonalojen toimilla vaikutetaan väestön liikkumiseen ja liikuntaan. Kaikilla hallinnonaloilla on ainakin välillisesti liikkumista ja liikuntaa tai urheilua edistäviä toimenpiteitä, mutta myös toimenpiteitä, jotka vähentävät mahdollisuuksia liikkumiseen ja liikunnan harrastamiseen. Eri hallinnonaloilla on kuitenkin erilaisia intressejä edistää liikkumista ja liikuntaa. Usein liikunta ja liikkuminen ovat välineitä hallinnonalan keskeisten omien tavoitteiden (esimerkiksi luontosuhteen, maaseudun elinvoimaisuuden, hiilineutraaliuden tai kotoutumisen) edistämisessä.

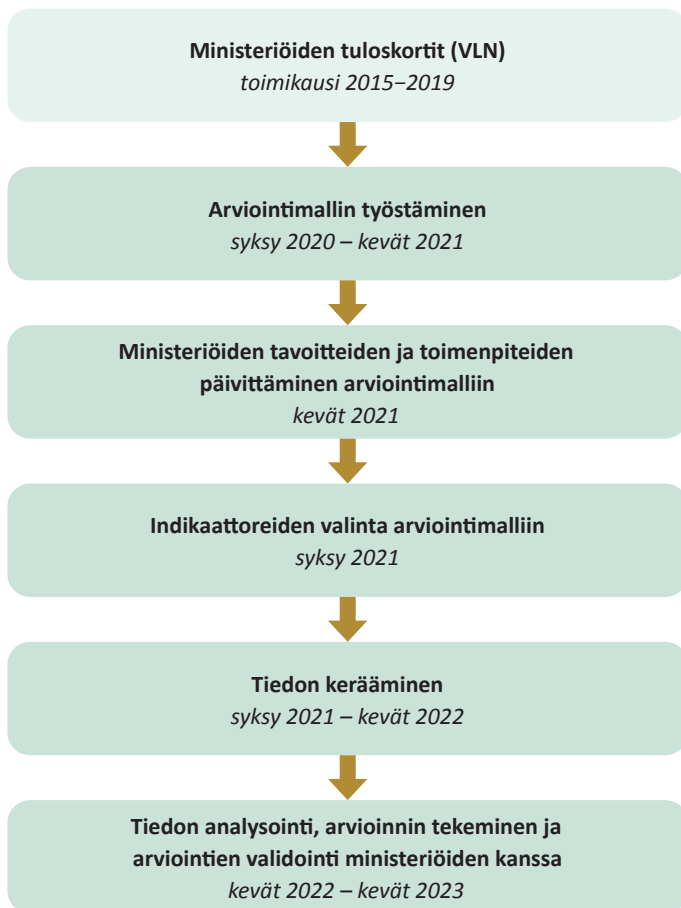
Valtion liikuntaneuvoston lakisääteisenä tehtävänä on arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia ja tuottaa arvioinnin tuloksena toimikaudellaan esitys liikunnan ja huippu-urheilun kehittämistä ja kehittämistarpeesta osana valtionhallinnon toimintaa³. Liikuntaneuvoston toimikaudella 2019–2023 arviointi toteutettiin ministeriökohtaisesti. Arviointi perustuu liikuntaneuvoston edellisen toimikauden (2015–2019) ministeriöiden tulokorttityöhön⁴, jonka arviointimallia kehitettiin tällä toimikaudella eteenpäin liikuntaneuvoston tutkimus-, ennakointi- ja arviointijaostossa (kuvio 1.).

1 Leena Martin ym.: Itsearvioitu liikunta-aktiivisuus, liikuntatilanteet, liikkumisympäristöt ja liikkumisen seurantalaitteet. Teoksessa Sami Kokko & Leena Martin (toim.) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2022. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2023:1. Valtion liikuntaneuvosto 2023. SEKÄ Pauliina Husu ym.: Liikuntaraportti. Suomalaisten mitattu liikkuminen, paikallaanolo ja fyysinen kunto 2018–2022. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:33. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022.

2 Valtakunnalliset fyysisen toimintakyvyn Move!-mittaustulokset 2022. Opetushallitus ja opetus- ja kulttuuriministeriö 2022.

3 Valtioneuvoston asetus liikunnan edistämisestä 550/2015.

4 Liikunnan ja liikkumisen edistäminen valtionhallinnossa – Ministeriöiden tulokortit. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:6.

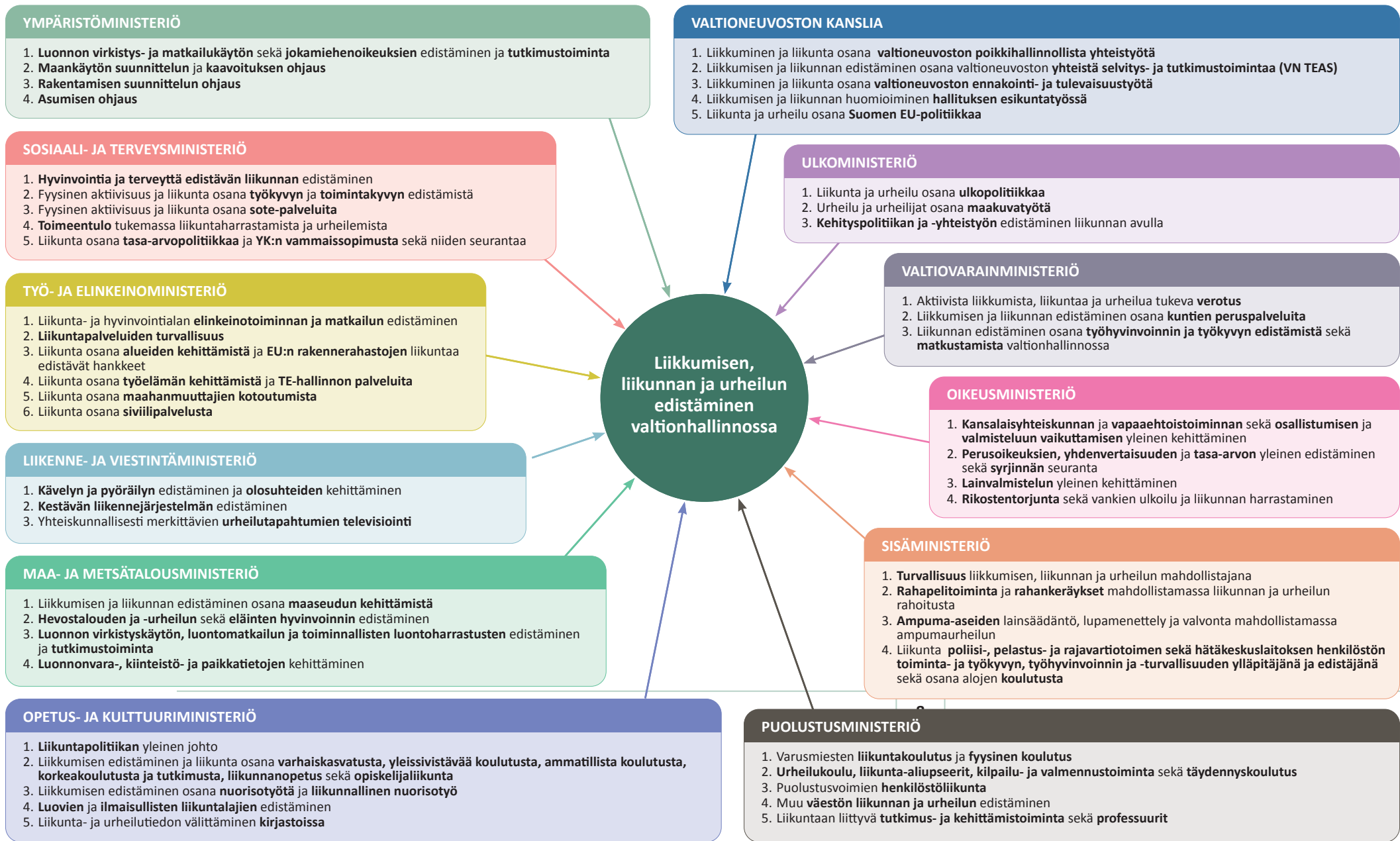

Kuvio 1. Valtion liikuntaneuvoston toimikauden 2019–2023 arvioinnin eteneminen.

Kunkin ministeriön arvioinnissa käydään läpi ministeriön perustiedot, yleiset tavoitteet, kosketuspinta ja intressi sekä toimenpiteet (mm. strategiat ja suunnitelmat sekä normi-, resurssi- ja informaatio-ohjaus) liittyen liikkumisen, liikunnan ja urheilun edistämiseen. Läpileikkaavina teemoina kunkin ministeriön toimenpiteiden tarkastelussa ovat yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja kestäväen kehityksen näkökulmat. Arvioinnin lopussa esitetään analyysi ja kehittämissuosituksia liikkumisen, liikunnan ja urheilun edistämiseksi kyseisellä hallinnonalalla valtionhallinnon osalta.

Ministeriöiden arvioinnit perustuvat aineistoihin, jotka kerättiin useista julkisista lähteistä (raportit, verkkosivut, strategia- ja ohjelmadokumentit, lainsäädäntö, tutkimustieto jne.) sekä henkilökohtaisilla tiedusteluilla eri asiantuntijoilta. Aineiston pohjalta tehdyistä johtopäätöksistä ja kehittämissuosituksista käytiin keskustelua laajasti eri asiantuntijoiden kanssa. Lisäksi osana prosessia ministeriökohtaisia arviointeja työstettiin yhdessä kunkin ministeriön edustajien kanssa niin kirjallisesti kuin mahdollisuuksien mukaan tapaamisissa. Arvioinneissa esitetyistä tiedoista, johtopäätöksistä ja kehittämissuosituksista vastaa valtion liikuntaneuvoston sihteeristö.

Arviointien avulla lisätään ymmärrystä ja tietoa eri hallinnonalojen toimenpiteistä ja intresseistä liikkumisen, liikunnan ja urheilun edistämiseksi sekä tilannekuvaa toimenpiteiden edistymisestä (kuviota 2.). Lisäksi luodaan edellytyksiä liikkumisen, liikunnan ja urheilun edistämistyölle eri hallinnonaloilla.

Kuvio 2. Ministeriöiden kiinnostukset ja keskeiset toimenpiteet liikkumisen, liikunnan ja urheilun edistämiseksi.

2

Perustiedot ja
kiinnekohta liikuntaan

2

Perustiedot ja kiinne kohta liikuntaan

Vastuulla: (1) Perusoikeudet, (2) Oikeusvaltio ja oikeusturva, (3) Demokratia ja vaalit, (4) Lainvalmistelun kehittäminen, (5) Kriminaalipolitiikka ja rikosten ennalta ehkäisy, (6) Yksilöiden ja yhteisöjen oikeudellisen aseman keskeinen lainsäädäntö (esim. perhe- ja perintöoikeus, sopimus- ja vahingonkorvausoikeus, kuluttajansuoja ja yhtiöoikeus), (7) EU- ja kansainväliset asiat sekä (8) Kansainvälinen oikeusapu.⁵

Talous: 1,1 mrd. € / 1,3 % valtion talousarviosta (2023).⁶

Henkilöstö: Henkilöstömäärä 244 työntekijää⁷, hallinnonalalla työskentelee noin 9 600 henkilöä. (2022)⁸.

Organisaatio:

Kuvio 3. Oikeusministeriön organisaatio.

Hallinnonalan keskeisiä virastoja ja laitoksia: Tuomioistuinlaitos, syyttäjälaitos, Rikosseuraamuslaitos ulosottolaitos, lapsiasiavaltuutetun toimisto, tasa-arvovaltuutetun toimisto, yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto, vanhusasiainvaltuutettu, kuluttajariitalautakunta jne.⁹

5 Oikeusministeriön vastualueet. Oikeusministeriön internetsivut, <https://oikeusministerio.fi/vastualueet>. Viitattu 2.5.2023.

6 Valtion talousarvioesitys 2023, <https://budjetti.vm.fi/>. Viitattu 30.3.2023.

7 Henkilöstö lukuina. Oikeusministeriön internetsivut, <https://oikeusministerio.fi/henkilosto-lukuina>. Viitattu 2.5.2023.

8 Valtion henkilöstö. Tutki hallintoa.fi-internetsivusto, www.tutkihallintoa.fi.

9 Hallinnonala. Oikeusministeriön internetsivut, <https://oikeusministerio.fi/hallinnonala>. Viitattu 2.5.2023.

Kiinnekohta liikkumiseen, liikuntaan ja urheiluun:

MINISTERIÖN YLEISET TAVOITTEET ¹⁰	KESKEISET TOIMENPITEET LIKKUMISEN, LIIKUNNAN JA URHEILUN EDISTÄMISEKSI
<ul style="list-style-type: none">• Osallistumisoikeudet ja vaikutusmahdollisuudet toteutuvat yhdenvertaisesti• Ajanmukainen ja kannustava oikeusjärjestys edistää ja turvaa ihmisten, yritysten ja yhteisöjen toimintamahdollisuuksia• Laadukas lainvalmistelu turvaa edellytykset hyvinvoinnille ja kilpailukyvyille• Korkealaatuinen oikeusturva on kaikkien saatavilla• Rikosvastuu toteutuu oikeudenmukaisesti. Rikollisuus ja turvattomuuden tunne vähenevät	1. Kansalaisyhteiskunnan ja vapaaehtoistoiminnan sekä osallistumisen ja valmisteluun vaikuttamisen yleinen kehittäminen
	2. Perusoikeuksien ja yhdenvertaisuuden edistämisen sekä syrjinnän seuranta
	3. Lainvalmistelun kehittäminen
	4. Rikostorjunta sekä vankien ulkoilu ja liikunnan harrastaminen

Hallinnonalan intressi liikkumisen, liikunnan ja urheilun edistämiseen: Osallisuuden, demokratian, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen sekä syrjinnän vähentäminen yhteiskunnassa.

¹⁰ Oikeusministeriön hallinnonalan yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet. Valtion talousarvioesitys 2020, <https://budjetti.vu.fi/>. Viitattu 30.3.2023.

3

Keskeiset liikuntaa ja liikkumista edistävät toimenpiteet

3

Keskeiset liikuntaa ja liikkumista edistävät toimenpiteet

3.1. Kansalaisyhteiskunnan ja vapaaehtoistoiminnan sekä osallistumisen ja valmisteluun vaikuttamisen kehittäminen

Julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon (perustuslaki). Kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan (kuntalaki). Viranomaisten toimintaa ohjaa julkisuusperiaate. Kansalaisilla on oltava mahdollisuus valvoa oikeuksiaan ja etujaan, saada tietoa viranomaisten valmistelemista asioista sekä vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon. Julkishallinnon tulee kuulla kansalaisten mielipiteitä heitä koskevissa asioissa.¹¹

Kansalaisyhteiskunta on yhteiskunnallisen elämän kenttä, jossa kansalaiset toimivat vapaaehtoisesti ja julkisesti yhteisten arvojensa, päämääriensä ja intressiensä pohjalta. Kansalaisyhteiskunnan toiminnan lähtökohtia ovat vapaaehtoisuus, voittoa tavoittelemattomuus, autonomisuus, itsehallinnollisuus ja erillisyyt julkisesta hallinnosta. Keskeisiä kansalaisyhteiskunnan toimijoita ovat muun muassa rekisteröityneet kansalaisjärjestöt, yhdistykset ja säätiöt sekä erilaiset sosiaaliset verkostot ja yhteisöt. Suomalaiselle kansalaistoiminnalle tyypillistä on organisoituminen varsin nopeasti rekisteröidyiksi yhdistyksiksi.¹²

Vapaaehtoistoiminta on toimimista tärkeäksi koetun asian puolesta tavallisen ihmisen tiedoin ja taidoin tai hyödyntäen jotain erityisosaamista. Vapaaehtoistoiminta kaikille avointa ja palkatonta toimintaa, jota tehdään omasta vapaasta tahdosta hyödyttämään toista ihmistä tai yhteisöä. Vapaaehtoistoimintaa voidaan tehdä esimerkiksi järjestön, yhdistyksen, seurakunnan tai kunnan organisoimana, mutta se voi olla organisoimatonta ja epämuodollista.¹³

Vapaalla ja elinvoimaisella kansalaisyhteiskunnalla ja vapaaehtoistoiminnalla on tärkeä rooli yhteiskunnassa. Merkittävä osa väestöstä kuuluu yhteen tai useampaan yhdistykseen ja osallistuu kansalaistoimintaan sekä tekee vapaaehtoistoimintaa. Myös suomalainen liikuntakulttuuri perustuu merkittävässä määrin vapaaehtoiseen ja itsenäiseen kansalaistoimintaan. Liikunnan ja urheilun ympärille on muodostunut yksi Suomen suurimmista kansanliikkeistä. Oikeusministeriö toimii vapaaehtoistyön koordinaation ja kehittämisen vastuuministeriönä¹⁴.

Kansalaisyhteiskunnan ja vapaaehtoistyön sekä osallisuuden tilanne

Suomessa on yhteensä noin 108 000 rekisteröitynyttä yhdistystä (tilanne heinäkuu 2022). Yhdistysten perustamisaktiivisuudessa ei ole nähtävissä viime vuosikymmeninä merkittävää muutosta. Koko

11 Vaikuttaminen valmisteluun. Oikeusministeriön internetsivut, <https://oikeusministerio.fi/vaikuttaminen-valmisteluun>. Viitattu 9.8.2022.

12 Petri Ruuskanen ym. Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:47.

13 Mitä on vapaaehtoistoiminta? Kansalaisareena internetsivut, <https://kansalaisareena.fi/aloittavan-vapaaehtoistoiminnan-koordinaattorin-opas/mita-on-vapaaehtoistoiminta/>. Viitattu 8.8.2022.

14 Kansalaisyhteiskunta ja vapaaehtoistoiminta. Oikeusministeriön internetsivut, <https://oikeusministerio.fi/kansalaisyhteiskunta-ja-vapaaehtoistoiminta>. Viitattu 8.8.2022.

2000-luvun ajan yhdistyksiä on syntynyt noin 2 000–2 500 yhdistyksen vuosivauhtia. Rekisteröidyt yhdistykset luokitellaan yhdeksään luokkaan. **Suosituimmat luokat ovat vuodesta toiseen kulttuuriala sekä urheilu ja liikunta.**¹⁵

Yli puolet (54 %) kymmenen vuotta täyttäneestä väestöstä osallistuu (vuoden aikana) yhdistystoimintaan. Osallistumisosuus on pysynyt koko väestön tasolla lähes samana viimeiset 40 vuotta, mutta 10–14-vuotiaiden ja 65 vuotta täyttäneiden osallistumisaktiivisuus on lisääntynyt.¹⁶ Aikuisväestöstä (20 vuotta täyttäneet) aktiivisesti järjestötoimintaan osallistuu noin neljännes. Aktiivisesti osallistuvien osuus on pysynyt lähes ennallaan viimeiset kymmenen vuotta.¹⁷

Suosituinta yhdistystoimintaa on osallistuminen urheiluseuran tai liikuntakerhon toimintaan liikunnan harrastajana, valmentajana tai muissa tehtävissä. Urheilujärjestöön tai liikuntakerhoon osallistuminen on kasvanut viimeisen 40 vuoden aikana 17 %:sta 24 %:iin. Miehet ja naiset osallistuivat yhdistystoimintaan yhtä paljon, mutta sosioekonominen asema vaikuttaa yhdistystoimintaan osallistumiseen. Eniten yhdistystoimintaan osallistuivat ylempät toimihenkilöt ja yrittäjät sekä vähiten työttömät.¹⁸

Kansalaisyhteiskuntaa pidetään monella mittarilla tärkeänä osana niin yhteiskuntaa kuin omaa elämää. Noin kolmannes (34 %) väestöstä pitää kansalaisjärjestöjä (esim. urheiluseurat sekä sosiaali- ja terveysjärjestöt) erittäin tärkeänä suomalaisten hyvinvoinnin kannalta ja noin puolet (49 %) jokseenkin tärkeänä. Vain kaksi prosenttia ei pidä järjestöjä lainkaan tärkeinä hyvinvoinnin kannalta. Järjestöt nähtiin instituutioina yhtä tärkeinä hyvinvoinnin kannalta kuin kunnat. Oman hyvinvoinnin kannalta kansalaisjärjestöjä pitää erittäin tärkeänä noin viidennes (21 %) ja jokseenkin tärkeänä reilu kolmannes (35 %). Noin puolet (54 %) näkee kansalaisjärjestöjen vaikutuksen yhteiskunnassa pysyneen ennallaan, 15 % vahvistuneen ja 22 % heikentyneen. Eri instituutioista luotetaan eniten kansalaisjärjestöihin, että ne toimivat ihmisten parhaaksi: 86 %:n mielestä järjestöt toimivat pääsääntöisesti ihmisen parhaaksi.¹⁹

Vapaaehtoistyön tekemisessä ei ole tapahtunut 2000-luvun ensimmäisillä vuosikymmenillä merkittäviä muutoksia. Ennen koronapandemiaa vapaaehtoistyötä teki kuukausittain 15 vuotta täyttäneistä noin 30 %.²⁰ European Social Survey -aineistossa 32 % Suomen vastaajista osallistui vapaaehtoistoimintaan tai voittoa tavoittelemattomaan toimintaan vuonna 2020. Osuus oli verokkimaista suurin.²¹

Koronapandemian aikana vapaaehtoistyöhön osallistuminen kuitenkin vähentyi. Vuonna 2021 vapaaehtoistyötä teki kuukausittain 15 vuotta täyttäneistä noin 23 % (kuvio 4). Vapaaehtoistyöhön osallistuminen vähentyi niin miehillä kuin naisilla ja kaikissa ikäryhmissä. Eniten vapaaehtoistyötä tekivät työikäiset (25–64-vuotiaat) ja sosioekonomisen aseman mukaan tarkasteltaessa ylempät toimihenkilöt (35 %). **Yksi suosituimmista vapaaehtoistyön kohteista oli urheilu ja liikunta.**²²

15 Yhdistysrekisteri. Patentti- ja rekisterihallituksen internetsivut, <https://www.prh.fi/fi/yhdistysrekisteri.html>. Viitattu 5.8.2022. SEKÄ Petri Ruuskanen ym. Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:47.

16 Yhdistystoimintaan on osallistunut yli puolet väestöstä. Tilastokeskuksen internetsivut, https://www.stat.fi/til/vpa/2017/vpa_2017_2018-08-30_kat_001_fi.html. Viitattu 5.8.2022.

17 FinSote-tutkimus 2013–2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)

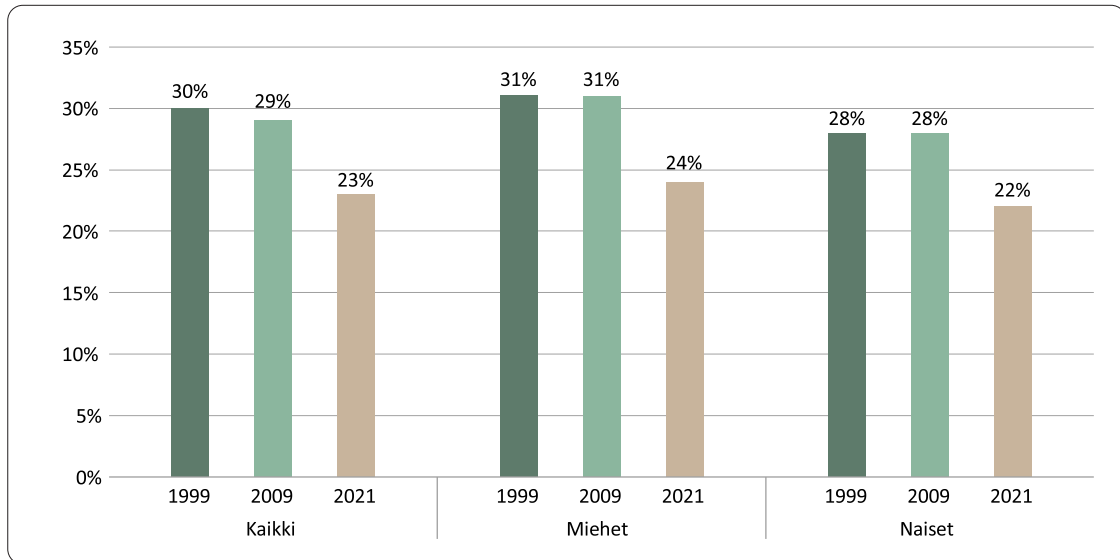
18 Yhdistystoimintaan on osallistunut yli puolet väestöstä. Tilastokeskuksen internetsivut, https://www.stat.fi/til/vpa/2017/vpa_2017_2018-08-30_kat_001_fi.html. Viitattu 5.8.2022.

19 Jenni Simonen ym.: Luottamusta ilmassa, mutta kuinka paljon? Tutkimus eri sukupolvien luottamuksesta yhteiskunnan instituutioihin. E2 Tutkimus 2021.

20 Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäyttö. 10.10.2021. Tilastokeskuksen internetsivut, <https://www.stat.fi/julkaisu/ckto91uso1j1f0b00cvkof626>. Viitattu: 5.8.2022.

21 Europeansocialsurvey.org. European Social Survey: ESS Data Portal, <https://ess-search.nsd.no/>. SEKÄ Kansallinen demokraatiohjelma 2025 – Seurantaraportti. Hallituskauden 2019–2023 toimenpiteet ja vaikuttavuuden arviointi. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2023:12. Oikeusministeriö 2023.

22 Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäyttö. 10.10.2021. Tilastokeskuksen internetsivut, <https://www.stat.fi/julkaisu/ckto91uso1j1f0b00cvkof626>. Viitattu: 5.8.2022.

Kuvio 4. Vapaaehtoistyötä neljän viikon aikana tehneiden osuus, 15 vuotta täyttäneet.²³

Lähitulevaisuudessa (kolmen vuoden päästä) 15 vuotta täyttäneistä 37 % aikoo tehdä vapaaehtoistyötä yhtä paljon kuin nyt, 26 % enemmän kuin nyt ja 8 % vähemmän kuin nyt. Vajaa kolmannes (29 %) 15 vuotta täyttäneistä ei tee tällä hetkellä vapaaehtoistyötä eikä aio aloittaa sen tekemistä lähitulevaisuudessa.²⁴

Kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan tilanne näyttää pysyneen keskeisten määrällisten mittareiden valossa koronapandemian vaikutuksia lukuun ottamatta vakaana koko 2000-luvun ajan. Viime vuosikymmeninä kansalaistoiminta ja sen toimintaympäristö ovat olleet kuitenkin myös isossa muutoksessa. Yhdistyksen luottamustehtäviin on entistä vaikeampaa saada sitoutuneita osallistujia. Järjestöjen organisoimiseen onkin kehittynyt uudenlainen järjestöammattilaisten ryhmä, joiden tehtävä on koordinoita ja organisoida vapaaehtoistoimintaa. Kansalaistoiminta on ammattimaistunut ja palkatun henkilöstön määrä on kasvanut. Lisäksi järjestöjen rooli palvelutuottajina on vahvistunut ja markkinaehtoinen kilpailu on lisääntynyt. Järjestöjen odotetaan nykyisin yhä useammin tarjoavan ammattimaisesti tuotettuja palveluja, ja asiakkuusajattelu on tullut yhä vahvemmin osaksi järjestötoimintaa.²⁵

Myös toimintaympäristön osalta kansalaistoiminta ja vapaaehtoistoiminta kohtaa parhaillaan useita muutoksia, kuten väestö- ja ikärakenteen muuttumisen, kaupungistumisen sekä teknologisen kehityksen.²⁶

Nämä yleiset kehityssuunnat ovat näkyneet myös liikuntaan ja urheiluun liittyvässä kansalaistoiminnassa. Liikunnan kansalaistoiminnassa on korostunut viime vuosina järjestöjen rooli palveluntuottajina, kun esimerkiksi lasten vanhemmat odottavat saavansa palvelua rahaa vastaan sen sijaan, että kokisivat osallistuvansa yhdistysmuotoiseen kansalaistoimintaan. Liikuntaseuroissa palkkatyön käyttö on merkittävästi lisääntynyt ja toiminta on ammattimaistunut viime vuosina. Palkatun henkilöstön henkilötyövuodet kasvoivat urheiluseuroissa vuosien 2013 ja 2018 välillä noin 24 %. Noin viidesosa urheiluseuroista toimii vuosittain työnantajina, ja palkkatyön käytöstä kokemusta omaavat urheiluseurat palkkaavat yhä enemmän työvoimaa.²⁷

23 Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäyttö. 10.10.2021. Tilastokeskuksen internetsivut, <https://www.stat.fi/julkaisu/ckto91uso1j1f0b00cvkof626>. Viitattu: 5.8.2022.

24 Juho Rahkonen: Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa. Tutkimusraportti 18.5.2021. Taloustutkimus oy.

25 Petri Ruuskanen ym. Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:47.

26 Ikäohjelma, luonnos.

27 Petri Ruuskanen ym. Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:47 SEKÄ Marianne Turunen ym. Palkkatyö urheiluseuroissa. Urheiluseurat työnantajina 2013–2020. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 385. Likes: Jyväskylä.

Suomi sijoittuu kärkipäähän monissa kansainvälisissä demokratia-vertailuissa²⁸. Kansainvälisessä tarkastelussa väestön luottamus toisiinsa ja yhteiskunnan eri toimijoihin on myös korkealla tasolla Suomessa²⁹. **Valtaosa väestöstä myös osallistuu yhteiskunnalliseen toimintaan jollakin tavoin.** Vain 15 % on epäaktiivisia, ei osallistuvia. Epäaktiivisuus ilmenee erityisesti yli 60-vuotiaiden ja matalasti koulutettujen joukossa.³⁰

Vaikka Suomen tilanne näyttäytyy etenkin kansainvälisessä vertailussa hyvälle, suomalaisen demokratian sekä väestön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksissa on myös kehitettävää esimerkiksi osallistuvan demokratian osalta. Esimerkiksi nykyinen lainsäädäntöprosessi ei tarjoa kansalaisille oikea-aikaisia osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia³¹. Enemmistö kansalaisista toivoisi enemmän ja helposti lähestyttäviä osallistumisen kanavia³². OECD on suosittanut Suomelle muun muassa hallinnon ja kansalaisten välisten vuoropuhelujen vakiinnuttamista, hallinnon ja päätöksenteon avoimuuden lisäämistä sekä osallistumisen ja vaikuttamisen prosessien kehittämistä.³³

Osallisuuden toteutumisesta liikunnassa on tietoa erityisesti kuntien osalta. **Asukkaiden osallistuminen liikuntapaikkojen kehittämiseen, erilaisten asukas- ja asiakaskyselyiden hyödyntäminen kunnan liikuntapalveluiden kehittämisessä sekä erilaisten liikuntaa ja urheilua edistävien yhdistysten ja kunnan yhteiselimien osalta tilanne on hyvällä tasolla kunnissa.** Etenkin erilaisten kuntalaisten vaikuttamistapojen kehittämisessä on menty eteenpäin viimeisten reilun kymmenen vuoden aikana. Sen sijaan palveluiden käyttäjien mukaanottamisessa kunnan toimielimiin on vielä parannettavaa.³⁴

Strategiat, suunnitelmat ja ohjelmat

Hallituskaudella 2019–2023 oikeusministeriössä käynnistyi poikkihallinnollinen **Kansallinen demokratiaohjelma 2025**. Ohjelman tavoitteena oli edistää osallisuutta ja uudenlaista vuorovaikutusta hallinnon ja kansalaisyhteiskunnan välillä. Ohjelman avulla oli tarkoitus muun muassa kehittää uusia osallistumistapoja, edistää valmistelun avoimuutta ja kuulemista sekä vahvistaa kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä. Ohjelma kattoi hallitusohjelman demokratiaa, kansalaisyhteiskuntaa ja osallisuutta edistäviä toimia, kuten erilaisia lainvalmistelu- ja kehittämishankkeita sekä viestintätoimia. Ohjelma toimi ”sateenvarjona” eri ministeriöiden demokratia-hankkeille.³⁵

Demokratiaohjelman yksityiskohtaisimmista tavoitteista liikunta ja urheilu liittyivät erityisesti seuraaviin tavoitteisiin:

- Kunnat, maakunnat ja valtionhallinto ottavat uusia osallistumisen muotoja käyttöön. Demokratia-verkkopalvelut mahdollistavat aiempaa monipuolisemman ja yhdenvertaisemman osallistumisen. Nuoria kuullaan aiempaa laajemmin ja monipuolisemmin. *(osallistuminen liikuntaan liittyvään päätöksentekoon eri hallinnontasoilla)*
- Kansalaistoiminnan esteiden tunnistaminen ja poistaminen, järjestöjen varainhankinnan selkeyttäminen sekä kansalaisyhteiskunnan kuuleminen valmistelussa varhaisemmin ja laajemmin. *(liikunnan kansalaistoiminnan mahdollisuudet, toiminnan rahoittaminen ja avustaminen sekä hallinnollinen taakka)*

28 Kansallinen demokratiaohjelma 2025 – Seurantaraportti. Hallituskauden 2019–2023 toimenpiteet ja vaikuttavuuden arviointi. Oikeusministeriön julkaisu, Mietintöjä ja lausuntoja 2023:12. Oikeusministeriö 2023.

29 Drivers of Trust in Public Institutions in Finland. OECD 2021. SEKÄ Maria Bäck ja Elina Kestilä-Kekkonen (toim.): Poliittinen ja sosiaalinen luottamus: Polut, trendit ja kuilut. Valtiovarainministeriön julkaisu 2019:31. Valtiovarainministeriö 2019.

30 Sami Borg ym.: Poliitiikan ilmastonmuutos: Eduskuntavaalitutkimus 2019. Oikeusministeriön julkaisu, Selvityksiä ja ohjeita 2020:5. SEKÄ Kansallinen demokratiaohjelma 2025 – Seurantaraportti. Hallituskauden 2019–2023 toimenpiteet ja vaikuttavuuden arviointi. Oikeusministeriön julkaisu, Mietintöjä ja lausuntoja 2023:12. Oikeusministeriö 2023.

31 Jouni Backman: Miten Suomessa säädetään laki? Selvitys lainsäädäntöprosessissa ja sen johtamisesta. Sitran selvityksiä 198. Sitra 2021.

32 Perttu Jämsén ym.: Demokraattiset osallistumismahdollisuudet Suomessa. Kyselytutkimus kansalaisten ja päättäjien ajatuksista päätöksentekoon osallistumisesta ja demokratian tulevaisuuskuvista. Sitran selvityksiä 220. Sitra 2022.

33 Drivers of Trust in Public Institutions in Finland. OECD 2021.

34 TEAviisari 2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

35 Kansallinen demokratiaohjelma 2025 – Seurantaraportti. Hallituskauden 2019–2023 toimenpiteet ja vaikuttavuuden arviointi. Oikeusministeriön julkaisu, Mietintöjä ja lausuntoja 2023:12. Oikeusministeriö 2023.

- Ikääntyneiden, vammaisten henkilöiden sekä kieli- ja kulttuurivähemmistöjen osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet ovat parantuneet. (*eri vähemmistöryhmien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet liikunnan kansalaistoiminnassa ja päätöksenteossa*)³⁶

Demokratiaohjelmassa 2025 nousi esille toimenpiteitä, joilla luodaan mahdollisuuksia edistää myös liikunnan ja urheilun kansalaistoimintaa sekä demokratiaa ja osallisuutta liikunnassa. Tällaisia toimenpiteitä ovat ainakin **yhdistyslain muuttaminen yhdistysten hallinnollinen taakan pienentämiseksi ja kevyemmin rekisteröidyn toimintaryhmän mahdollistamiseksi** (*liikunnan seuratoiminta*), **valtionavustustoiminnan kehittämis- ja digitalisointihanke** (*liikunnan valtionavustustoiminta*) sekä **vapaaehtoistyön edistäminen** (*liikunnan vapaaehtoistyö*). Osa toimenpiteistä toteutettiin hallituskaudella 2019–2023, osan toteutus on vielä käynnissä ja jatkuu seuraavalla hallituskaudella.³⁷

Hallituskaudella 2019–2023 annettiin myös **Valtioneuvoston periaatepäätös suomalaisen demokraatiapolitiikan tavoitteista 2020-luvulla**, joka hyväksyttiin valtioneuvoston yleisistunnossa 3.11.2022. Periaatepäätös linjaa pitkäjänteisesti Suomen demokraatiapolitiikan sekä hallituksen demokratian kehittämistoimia. Periaatepäätöksen valmisteli poikkihallinnollinen kansallisen demokratiaohjelman 2025 valmistelu- ja koordinoitiryhmä oikeusministeriön johdolla. Periaatepäätös on jaettu kuuteen linjaukseen, jotka käsittelevät muun muassa yhdenvertaisia osallistumisoikeuksia ja hallinnon avoimuutta, osallistavaa keskustelukulttuuria sekä kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä.³⁸

Liikunta ja urheilu nostetaan esille periaatepäätöksessä kansalaisyhteiskunnan kehittämisen osalta. Periaatepäätös esittää toimenpiteeksi muun muassa urheiluseurojen roolin vahvistamisen kotoutumisen edistämiseksi ja sosiaalisessa yhteenkuuluvuudessa sekä liikunnan roolin nostamista kestävästä kaupunkikehityksen keskiöön. Periaatepäätös esittää myös urheiluseurojen rakennemuutoksen ja monimuotoisuuden tukemista.³⁹ Lisäksi periaatepäätöksen erilaisilla toimenpide-esityksillä on välillisesti kiinnekoa liikuntaan, kuten eri väestöryhmien osallisuus- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen (liikunnan päätöksenteko).

Työryhmät

Oikeusministeriön yhteydessä toimii **kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta KANE** (toimikausi 27.1.2022–26.1.2026). KANEn tehtävänä on muun muassa edistää kansalaisyhteiskunnan ja viranomaisten välistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta, parantaa kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä, seurata toimintaympäristön muutoksia sekä tehdä aloitteita, esityksiä ja antaa lausuntoja kansalaisyhteiskunnan kehittämiseksi. KANE koostuu kansalaisyhteiskunnan, tutkimuksen, elinkeinoelämän, ministeriöiden ja muiden viranomaisten edustajista. KANEsta annetun asetuksen mukaan viranomaisista neuvottelukunnassa tulee olla edustettuina mm. opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) sekä kansalaisyhteiskunnasta edustaja muun muassa keskeisistä liikuntajärjestöistä. **Käynnissä olevalla toimikaudella KANEssa on kaksi edustajaa liikuntajärjestöistä sekä edustaja OKM:n liikunnan vastuualueelta.**⁴⁰

Edellisellä nelivuotiskaudella 2017–2021 KANE:n strategisina tavoitteina oli kansalaisyhteiskunnan autonomian ja elinvoimaisuuden vahvistaminen sekä globaalien muutostekijöiden tunnistaminen.⁴¹ **Liikunnan ja urheilun teemat eivät ole nousseet erityisesti esille KANE:ssa, vaan ne ovat olleet mukana kansalaisyhteiskuntapolitiikan yleisessä kehittämisessä.**

³⁶ Kansallinen demokratiaohjelma 2025: Toimintasuunnitelma 27.3.2020. Oikeusministeriö 2020.

³⁷ Kansallinen demokratiaohjelma 2025: Väliraportti ja jatkotoimet 27.10.2021. Oikeusministeriö 2021.

³⁸ Valtioneuvoston periaatepäätös suomalaisesta demokraatiapolitiikasta 2020-luvulla. Kansallinen demokratiaohjelma 2025:n valmistelu- ja koordinaatioryhmä. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2022:40. Oikeusministeriö 2022.

³⁹ Valtioneuvoston periaatepäätös suomalaisesta demokraatiapolitiikasta 2020-luvulla. Kansallinen demokratiaohjelma 2025:n valmistelu- ja koordinaatioryhmä. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2022:40. Oikeusministeriö 2022.

⁴⁰ Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta KANE. Oikeusministeriön internetsivut, <https://oikeusministerio.fi/kane>. Viitattu 8.8.2022 SEKÄ Valtioneuvoston asetus kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnasta (269/2007).

⁴¹ Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnan loppuraportti 2017–2021. Oikeusministeriön julkaisuja, Toiminta ja hallinto 2021:1.

Lainsäädäntö ja ohjeistus

Oikeusministeriö käynnisti **Yhteisöllinen kansalaistoiminta 2020-luvulla -hankkeen** maaliskuussa 2019. Hankkeen tavoitteena on selvittää ja tehdä **ehdotukset kansalaistoimintaa helpottaviksi muutoksiksi yhdistyslakiin ja muun kansalaistoiminnan yhteisömuotoisen harjoittamisen helpottamiseksi**. Hanketta varten oikeusministeriö asetti työryhmän valmistelemaan ehdotusta yhteisömuotoista kansalaistoimintaa helpottavaksi yhteisöoikeudelliseksi sääntelyksi.⁴²

Työryhmä antoi helmikuussa 2021 ehdotuksensa muutoksiksi yhdistyslakiin ja kevyemmäksi sääntelyksi löyhemmin järjestäytyneille kansalaisjärjestöille. Työryhmän keskeiset muutosehdotukset yhdistyslakiin koskivat toimitusjohtaja-toimielintä, yhdistyksen yhdistämisen helpottamista, etäosallistumisen helpottamista, verkkokokouksen sallimista sekä jäsen- ja liittoäänestyksen sallimista hallituksen valinnassa. Työryhmä ehdotti myös, että perinteistä yhdistystoimintaa kevyemmin järjestäytyneen kansalaistoiminnan tarpeet otetaan huomioon uudella toimintaryhmä-oikeushenkilöä koskevalla lailla. Uudessa laissa säädeltävä toimintaryhmä olisi yhdistystoiminnalle vaihtoehtoinen kansalaistoiminnan organisoitumuoto. Lisäksi työryhmä ehdotti, että pienimmät yhdistykset ja toimintaryhmät vapautettaisiin kirjanpitolain mukaisista talouden seuranta- ja raportointia koskevista vaatimuksista ja niille sallittaisiin kevyempi, jäsenten ja sidosryhmien tiedontarpeet täyttävä tilinpito.⁴³

Liikunta- ja urheilualan yhdistykset ja järjestöt pääasiassa kannattivat työryhmän muutosehdotuksia. Esimerkiksi toimintaryhmät tulisivat oletettavasti alentamaan kynnystä kansalaistoiminnan käynnistämiseen. Liikunnassa ja urheilussa erilaisten kaveriryhmien organisoitumien osaksi lajiliittojen tai niiden aluejärjestöjen kilpailutoimintaa voisi aluksi tapahtua toimintaryhmien kautta.⁴⁴

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yhdistyslain muuttamisesta HE 200/2022 annettiin eduskunnalle 6.10.2022. Eduskunta hyväksyi 13.1.2023 lain yhdistyslain muuttamisesta. Keskeiset muutokset liittyvät kirjanpitolovelvollisuuden poistumiseen pieniltä yhdistyksiltä sekä muutokset päätöksentekoon. Taloudeltaan pienten, alle 30 000 euron yhdistysten ei enää tarvitse laatia tilinpäätöstä ja toimintakerromusta kirjanpitolain mukaisesti. Pientenkin yhdistysten tulee kuitenkin pitää edelleen erillään yhdistyksen tulot, menot, varat ja velat. Päätöksenteon osalta jatkossa muun muassa hallitus ja jäsenet voivat tietäen edellytyksin tehdä päätöksiä ilman kokousta. Jo aiemmin voimaan astuneessa yhdistyslain uudistuksessa 11.7.2022 mahdollistettiin etäkokoukset.⁴⁵ **Yhdistyslakiin ei kuitenkaan sisällytetty määräyksiä muun muassa toimintaryhmistä, koska uudistuksen edellyttämää rahoitusta ei voitu varmistaa**⁴⁶.

Vapaaehtoisen rikostaustaote

Vapaaehtoistoimijoilta vaadittava **rikostaustaote** on yksi keino edistää turvallista vapaaehtoistoimintaa, kuten lasten ja nuorten urheiluseuratoimintaa. Rikostaustaotteella tarkoitetaan rikosrekisteriotetta, joka on tarkoitettu esitettäväksi työnantajalle, viranomaiselle, oppilaitokselle tai vapaaehtoistoiminnan järjestäjälle Suomessa, kun henkilö ryhtyy toimimaan alaikäisten kanssa. Vuonna 2014 voimaan tullut **Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä (148/2014)** antaa lasten toimintaa järjestäville toimijoille, kuten urheiluseuralle, mahdollisuuden tietäen edellytyksin selvittää vapaaehtoisen rikostausta. Osa liikuntajärjestöistä edellyttää vapaaehtoisten osalta rikostaustaotteen

42 Yhteisöllinen kansalaistoiminta 2020-luvulla. Oikeusministeriön internetsivut, <https://oikeusministerio.fi/yhteisollinen-kansalaistoiminta-2020-luvulla>. Viitattu 8.8.2022.

43 Yhteisöllinen kansalaistoiminta 2020-luvulla. Luonnon hallituksen esitykseksi yhdistyslain muuttamiseksi ja toimintaryhmälaiksi. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:8.

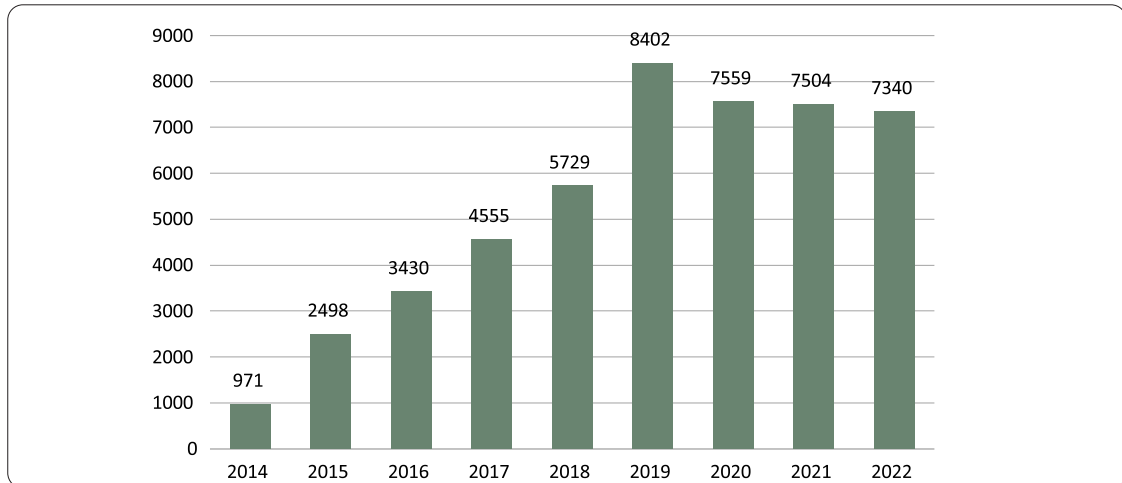
44 Yhteisöllinen kansalaistoiminta 2020-luvulla – työryhmän mietintö. Lausuntotiivistelmä. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:30 SEKÄ Suomen Olympiakomitean lausunto 13.4.2021 Yhteisöllinen kansalaistoiminta 2020 -työryhmän mietinnöstä. Lausuntopalvelu.fi.

45 Anneliina Wevelsiep: Yhdistyslakia uudistettiin taas. Kansalaisyhteiskunta-verkkolehti 2/2023, <https://kansalaisyhteiskunta.fi/verkkolehti/yhdistyslakia-uudistettiin-taas/>.

46 Yhdistyslain muutos. Eduskunnan internetsivut, https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/yhdistyslain-uudistaminen.aspx. Viitattu 25.5.2023.

selvittämistä lasten ja nuorten kanssa läheisesti toimivilta. Vastuuorganisaationa asiassa toimii oikeusministeriön hallinnonalalla toimiva **Oikeusrekisterikeskus**.⁴⁷

Vapaaehtoisen rikostaustan mahdollistavan lain valmisteluvaiheessa arvioitiin, että vapaaehtoisten rikostaustoja selvitetään lain voimaantulon jälkeen eri aloilla vuosittain yhteensä noin 20 000–40 000.⁴⁸ **Viime vuosina vapaaehtoisten rikostaustaotteita on luovutettu noin 7 300–7600 kappaletta vuosittain** (kuvio 5).⁴⁹ Oikeusrekisterikeskuksella ei ole erillisiä tilastoja esimerkiksi liikunta- ja urheiluseurojen rikostaustaotetilauksista. Asiantuntija-arvioiden mukaan vapaaehtoisten rikostaustaotteiden selvittäminen liikunnan piirissä on yleistynyt ja tietoisuus asiasta on lisääntynyt, mutta määrät ovat edelleen vähäisiä. Oikeusrekisterikeskuksen sähköisen asioinnin kautta tilattujen rikosrekisteriotteiden hintaa laskettiin vuoden 2023 alusta lähtien 6 euroon (aiemmin 12 euroa)⁵⁰.

Kuvio 5. Lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten taustaotteiden luovutusmäärät vuosina 2014–2022 (kpl).⁵¹

Sähköiset demokratiapalvelut

Kansanvalta sisältää yksilön oikeuden osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristön kehittämiseen. Oikeusministeriö edistää ja seuraa osallistumisoikeuksien toteutumista. Oikeusministeriö ylläpitää **sähköisiä demokratiapalveluja** (Demokratia.fi, Kansalaisaloite.fi, Kuntalaisaloite.fi, Otakantaa.fi, Digiraati.fi ja Lausuntopalvelu.fi), joiden avulla kansalaiset ja sidosryhmät voivat osallistua asioiden valmisteluun ja vaikuttaa päätöksentekoon verkossa. Palveluiden käyttö on maksutonta. Oikeusministeriö myös edistää ja seuraa kansalaisvaikuttamisen yleisiä edellytyksiä.⁵²

Kansalaisaloite.fi-verkkopalvelussa voi tehdä kansalaisaloitteen sekä kannattaa palvelussa avoimena olevia aloitteita. Kansalaisaloite etenee eduskunnan käsiteltäväksi, jos se on kerännyt vähintään 50 000 kannatusilmoitusta kuuden kuukauden kuluessa. **Palvelusta löytyy muutamia suoranaisesti liikuntaan liittyviä kansalaisaloitteita**, kuten liikunnan verotukseen liittyviä aloitteita. Yksikään liikuntaan liittyvistä aloitteista ei ole edennyt eduskunnan käsiteltäväksi.⁵³

47 Rikostaustaote lasten kanssa toimimiseen. Oikeusrekisterikeskuksen internetsivut, <https://www.oikeusrekisterikeskus.fi/fi/index/palvelut/rikosrekisteriote/rikostaustaotelastenkanssatoimimiseen.html>. Viitattu 2.5.2023 SEKÄ Rikostaustan selvittäminen tuo turvaa lapsille ja nuorille. Suomen Olympiakomitean internetsivut 12.8.2021, <https://www.olympiakomitea.fi/2021/08/12/rikostaustan-selvittaminen-tuo-turvaa-lapsille-ja-nuorille/>.

48 Lasten kanssa työskentelevien vapaaehtoisten rikostaustoja selvitetään yhä vähän – TPS selvittää yli 250 vapaaehtoisen rikostaustat. Yle uutiset 3.6.2019, <https://yle.fi/a/3-10810157>.

49 Rikosrekisteriotteet. Oikeusrekisterikeskuksen internetsivut, <https://www.oikeusrekisterikeskus.fi/fi/index/tietopalvelu/tilastotjaavoindata/rikosrekisteriotteet.html>. Viitattu 1.8.2023.

50 Sähköisestä asioinnista tilattujen rikosrekisteriotteiden hinta laskee vuoden 2023 alussa. Oikeusrekisterikeskuksen uutinen 20.12.2022.

51 Rikosrekisteriotteet. Oikeusrekisterikeskuksen internetsivut, <https://www.oikeusrekisterikeskus.fi/fi/index/tietopalvelu/tilastotjaavoindata/rikosrekisteriotteet.html>. Viitattu 1.8.2023.

52 Demokratia ja osallistuminen, Oikeusministeriön internetsivut, <https://oikeusministerio.fi/demokratia-ja-osallistuminen>. Viitattu 9.8.2022.

53 Kansalaisaloite.fi-palvelu, <https://www.kansalaisaloite.fi/fi>. Viitattu 9.8.2022.

Kuntalaisaloite.fi-verkkopalvelussa voi tehdä palvelussa mukana oleville kunnille kuntalaisaloitteita sekä kannattaa ja seurata muiden tekemiä aloitteita. **Palvelusta löytyy useita satoja liikuntaan ja urheiluun liittyviä aloitteita** liittyen esimerkiksi kunnan liikuntapalveluiden järjestämiseen, liikuntapaikkarakentamiseen sekä erityistä tukea tarvitsevien väestöryhmien liikunnan harrastamiseen.⁵⁴

Otakantaa.fi-palvelu on kansalaisten, järjestöjen ja viranomaisten keskinäistä vuoropuhelua ja osallistumista tehostava verkkopalvelu. Palvelun tavoitteena on helpottaa kansalaisvaikuttamista ja tiedonsaantia, lisätä päätösten valmistelun ja päätöksenteon läpinäkyvyyttä sekä parantaa niiden laatua. **Palvelussa on muutamia kymmeniä liikuntaan ja liikkumiseen (esim. kävely ja pyöräily) liittyviä hankkeita**, joihin esimerkiksi kunnat pyytävät kuntalaisilta, muilta viranomaisilta ja yhteisöiltä näkemyksiä (esimerkiksi erilaiset liikunta- tai liikennesuunnitelmat).⁵⁵

Lausuntopalvelu.fi tarjoaa mahdollisuuden pyytää ja antaa lausuntoja sähköisesti. Kaikki julkishallinnon viranomaiset voivat julkaista lausuntopyyntöjä palvelussa. Lausuntoja saavat antaa kaikki organisaatiot ja kansalaiset. **Palvelussa on joitakin liikuntaan ja liikkumiseen (esim. kävely ja pyöräily) liittyviä hankkeita**, joihin esimerkiksi ministeriöt pyytävät lausuntoja (esimerkiksi erilaisia lainsäädäntöhankkeita sekä strategioita ja suunnitelmia).⁵⁶

3.2. Perusoikeuksien ja yhdenvertaisuuden edistäminen sekä syrjinnän seuranta

Oikeusministeriön tehtävänä on valmistella perustuslain ja sen perusoikeussäännösten muutokset sekä koordinoita kansallista perus- ja ihmisoikeuspolitiikkaa. Perus- ja ihmisoikeudet ovat perustavanlaatuisia, kaikille ihmisille yhdenvertaisesti kuuluvia oikeuksia.⁵⁷

Yksi perusoikeus on yhdenvertaisuus, jonka turvaaminen on keskeisellä sijalla perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa. Oikeusministeriö vasta yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistamisesta ja koordinoi yhdenvertaisuuslain toimeenpanoa valtioneuvostossa.⁵⁸ Tasa-arvolainsäädännön valmistelusta vastaa sosiaali- ja terveysministeriö.⁵⁹

Keskeinen väline edistää yhdenvertaisuutta on **yhdenvertaisuussuunnittelu**, jolla tarkoitetaan organisaatioiden suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintansa kehittämistä yhdenvertaisuuden toteutuksen näkökulmasta. Tärkeä osa yhdenvertaisuussuunnittelua on **yhdenvertaisuuden arviointi**, jossa organisaatio arvioi toimintansa laatua eritaustaisten asiakkaiden ja työntekijöiden näkökulmasta. Arviointi voidaan toteuttaa monin erilaisin menetelmin.⁶⁰

Oikeusministeriö kehittää yhdenvertaisuussuunnittelun ja yhdenvertaisuuden arvioinnin ohjeita ja menetelmiä, järjestää koulutus- ja infotilaisuuksia, ylläpitää syrjinnän seurantajärjestelmää ja koordinoi kansallisia syrjinnän vastaisia tiedotuskampanjoita. Ministeriön ylläpitäältä **Yhdenvertaisuus.fi-sivustolta** löytyy käytännön työkaluja yhdenvertaisuussuunnitteluun.⁶¹ Oikeusministeriö on tukenut liikunta- ja urheilutoimijoiden yhdenvertaisuussuunnittelua muun muassa erilaisilla koulutuksilla ja konsultointityöllä.

54 Kuntalaisaloite.fi-palvelu, <https://www.kuntalaisaloite.fi/fi>. Viitattu 9.8.2022.

55 Otakantaa.fi-palvelu, <https://www.otakantaa.fi/fi/>. Viitattu 9.8.2022.

56 Lausuntopalvelu.fi-palvelu, <https://www.lausuntopalvelu.fi/fi/>. Viitattu 9.8.2022.

57 Perus- ja ihmisoikeudet. Oikeusministeriön internetsivut, www.oikeusministerio.fi/perus-ja-ihmisoikeudet. Viitattu 3.5.2023.

58 Yhdenvertaisuus. Oikeusministeriön internetsivut, <https://oikeusministerio.fi/yhdenvertaisuus>. Viitattu 19.5.2023.

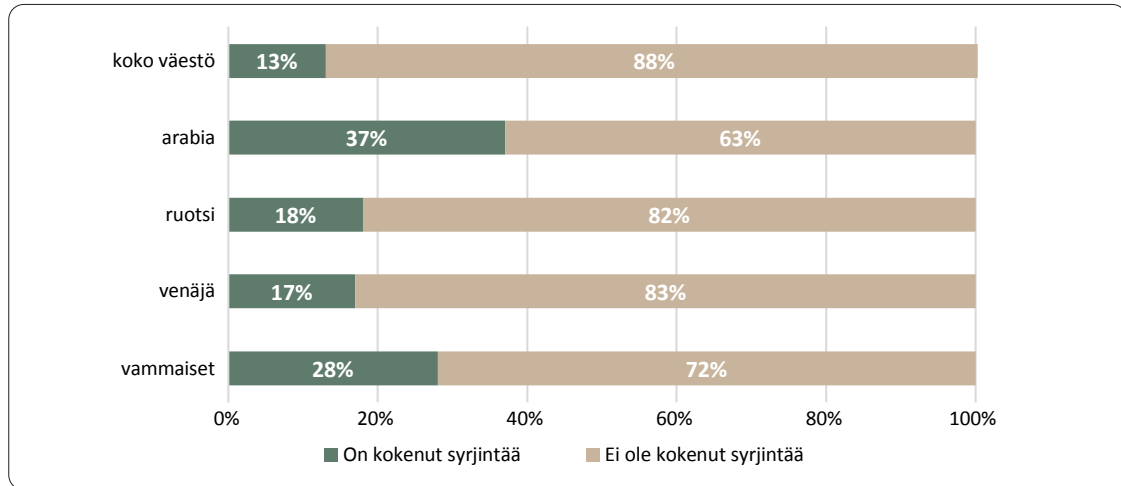
59 Tasa-arvo. Sosiaali- ja terveysministeriön internetsivut, <https://stm.fi/tasa-arvo>. Viitattu 3.5.2023.

60 Yhdenvertaisuuden edistäminen. Oikeusministeriön internetsivut, <https://oikeusministerio.fi/yhdenvertaisuuden-edistaminen>. Viitattu 19.5.2023. SEKÄ Yhdenvertaisuuden arviointi. Oikeusministeriön internetsivut, <https://oikeusministerio.fi/yhdenvertaisuusvaikutusten-arviointi>. Viitattu 19.5.2023.

61 Yhdenvertaisuuden edistäminen. Oikeusministeriön internetsivut, <https://oikeusministerio.fi/yhdenvertaisuuden-edistaminen>. Viitattu 19.5.2023.

Yhdenvertaisuuden ja syrjinnän tilanne

Perusoikeusbarometrin 2021 perusteella 13 % väestöstä oli kokenut vapaa-ajalla syrjintää viimeisen viiden vuoden aikana. Erot väestöryhmien välillä ovat huomattavia. Vapaa-ajalla syrjintää ovat kokeneet erityisesti arabiankieliset (37 %) ja vammaiset henkilöt (28 %). Arjen ja vapaa-ajan paikoissa, kuten vapaa-ajan- ja urheilutiloissa koettu syrjintä näyttää olevan harvinaisempaa, kuin työssä ja työhaussa koettu syrjintä. Julkisella paikalla koetusta syrjinnästä tehtiin vain harvoin ilmoitus tai valitus viranomaiselle tai muulle taholle.⁶² (Kuvio 6)

Kuvio 6. Syrjintä vapaa-ajalla viimeisen viiden vuoden aikana.⁶³

Erilaiset syrjintä-, häirintä- ja yhdenvertaisuus-asiat ovat olleet paljon julkisessa keskustelussa viime vuosina liikunnan ja urheilun osalta. Keskustelua on käyty muun muassa syrjinnästä ja kiusaamisesta lasten ja nuorten harrastuksissa sekä urheilijoiden kokemasta syrjinnästä ja kiusaamisesta. Kyse ei ole uusista ilmiöistä vaan niihin on havahduttu ja kiinnitetty huomiota vasta tutkimustiedon ja urheilijoiden kertomusten lisääntyessä.⁶⁴

Useat kansalliset tutkimukset osoittavat, että kiusaaminen, häirintä, syrjintä tai muu epäasiallinen kohtelu on melko yleistä lasten ja nuorten liikunta- ja urheiluharrastuksissa.⁶⁵ Nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa - LIITU-tutkimuksessa 2020 kaikki elämänaalueet huomioiden lukiolaisista noin kolmannes (32 %) koki joutuneensa syrjityksi tai kiusatuksi joskus ja kolme prosenttia usein. Näistä syrjintää tai kiusaamista kokeneista lukiolaisista kolmannes (33 %) kertoi joutuneensa joskus tai usein syrjinnän tai kiusaamisen kohteeksi liikunta- ja urheiluharrastuksissa. Muissa harrastuksissa vastaava osuus on 12 prosenttia. Liikuntaa ja urheilua useammin lukiolaiset kokivat syrjintää tai kiusaamista ainoastaan oppilaitoksissa ja lähes saman verran internetissä.⁶⁶

Nuorten vapaa-aikatutkimuksessa 10–29-vuotiaista noin kolmannes raportoi kokeneensa usein (5 %) tai joskus (26 %) kiusaamista syrjintää tai muuta epäasiallista käytöstä. Kiusaamisen, syrjinnän ja epäasiallisen käytöksen kokeminen oli selvästi yleisempää yli 15-vuotiailla kuin 10–14-vuotiaiden keskuudessa.⁶⁷

62 Tellervo Nenonen ym.: Perusoikeusbarometri. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2021:17. Oikeusministeriö 2021.

63 Tellervo Nenonen ym.: Perusoikeusbarometri. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2021:17. Oikeusministeriö 2021.

64 Antti Laine ym.: Nuorten liikunnassa ja urheilussa kokema syrjintä ja kiusaaminen sekä arvot ja arvostukset. Teoksessa Sami Kokko ym. (toim): Nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2020. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2021:1.

65 Epäasiallinen käyttäytyminen ja kiusaaminen urheilussa. Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry:n internetsivut, <https://suek.fi/urheilun-eettisyys/epaasiallinen-kayttaytyminen-ja-kiusaaminen-urheilussa/>. Viitattu 4.5.2023.

66 Antti Laine ym.: Nuorten liikunnassa ja urheilussa kokema syrjintä ja kiusaaminen sekä arvot ja arvostukset. Teoksessa Sami Kokko ym. (toim): Nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2020. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2021:1.

67 Tiina Hakanen ym.: Oikeus liikkuu. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:2.

Tutkimusaineiston perusteella seksuaalinen ja sukupuolinen häirintä on yleistä kilpaurheilussa, joskaan ei yleisempää kuin muualla yhteiskunnassa. Häirintä suomalaisessa kilpaurheilussa -tutkimukseen vastanneista seksuaalista häirintää oli kokenut noin joka neljäs (26 %). Naisista seksuaalista häirintää oli kokenut lähes joka kolmas (32 %) ja miehistä lähes joka viides (19 %).⁶⁸

Useat tutkimukset myös osoittavat, että erilaisen syrjinnän, häirinnän tai muu epäasiallisen kohtelun kokeminen liikunnassa ja urheilussa on yleistä etenkin eri vähemmistöryhmissä, kuten etnisissä vähemmistöissä, sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöissä tai vammaisten henkilöiden keskuudessa.⁶⁹ Esimerkiksi Nuorten vapaa-aikatutkimuksessa 2019 nousi esille, että ne lapset ja nuoret, jotka kokevat kuuluvansa johonkin vähemmistöryhmään, kohtaavat selvästi muita useammin epäasiallista kohtelua liikuntaharrastuksessa.⁷⁰

Syrjintää, häirintää ja muuta epäasiallista käytöstä esiintyy myös liikunta- ja urheiluorganisaatioissa. Selvityksessä epäasiallisen kohtelun kokemuksista ja havainnoista liikunta- ja urheiluorganisaatioissa 22 % vastaajista oli kokenut työpaikkakiusaamista. Enemmistö työpaikkakiusaamista kokeneista oli naisia. Kiusaamista työympäristössään oli havainnut 32 % vastaajista. Syrjintää työympäristössään oli kokenut 7 % vastaajista, joista hieman yli puolet oli naisia. Seksuaalista häirintää oli kokenut 6 % vastaajista. Kyseessä oli valtaosin naisten kokemaa sanallista häirintää. Suurin osa urheiluyhteisöissä tapahtuvasta syrjintä- ja häirintätapauksista jää käsittelemättä, koska niistä kerrotaan harvoin eteenpäin.⁷¹

Normiohjaus ja kansainväliset sopimukset

Ihmisoikeudet on turvattu **kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa**, kuten Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa (CRPD) ja Yleissopimuksessa lapsen oikeuksista (CRC). Vammaisten oikeuksien yleissopimuksen 30 artiklassa säädetään vammaisten henkilöiden oikeudesta osallistua yhdenvertaisesti muiden kanssa virkistys-, vapaa-ajan- ja urheilutoimintaan. Lapsen oikeuksien sopimuksen artiklassa 31 säädetään lapsen oikeudesta lepoon, leikkiin, vapaa-aikaan ja kulttuuriin.

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Yhdenvertaisuuslain (8 §) mukaan ketään ei saa syrjiä sukupuolen, iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Viranomaisilla, koulutuksen järjestäjillä ja työnantajilla on velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta (5 §). Viranomaisen, koulutuksen järjestäjän ja työnantajan on varmistettava tarvittaessa kohtuullisia mukautuksia tekemällä vammaiselle henkilölle muiden kanssa yhdenvertaiset asiointi-, koulutus- ja työnsaantimahdollisuudet. Myös erilaisia tarjolla olevia tavaroita ja palveluja tulee saada yhdenvertaisesti muiden kanssa. (15 §) **Oikeusministeriö koordinoi yhdenvertaisuuslain toimeenpanoa valtioneuvostossa.**

Yhdenvertaisuuslaki tarjoaa vahvan selkänöjan yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja syrjinnän vastaiselle toiminnalle myös liikunnassa ja urheilussa. Lain mukaan esimerkiksi vammaisten henkilöiden tulee saada tarjolla olevia palveluita, kuten liikuntapalveluita, yhdenvertaisesti muiden kanssa. Laki sallii positiivisen erityiskohtelun: joitain ihmisryhmiä voidaan tukea erityistoimin, mikäli tämä turvaa tai edistää tasa-arvoa eikä syrji muita ihmisryhmiä.⁷² Yhdenvertaisuuslaki koskee myös liikunta-alan koulutusta tarjoavia toimijoita, kuten liikunnan koulutuskeskuksia (urheiluopistot), joilla tulee olla yhdenver-

68 Annukka Lahti ym.: Häirintä suomalaisessa kilpaurheilussa. Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2020.

69 Ks. esimerkiksi Tiina Hakanen ym.: Oikeus liikkuu. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:2. JA Annukka Lahti ym.: Häirintä suomalaisessa kilpaurheilussa. Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2020. SEKÄ Kokkonen, Marja (2018). Seksuaalivähemmistöjen häirintä joukkueessa tai liikuntaryhmässä: henkisen pahoinvoinnin näkökulma. Liikunta ja tiede, 55 (6), 96–102.

70 Tiina Hakanen ym.: Oikeus liikkuu. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:2.

71 Selvitys urheiluyhteisön työntekijöiden epäasiallisen kohtelun kokemuksista kohtelun ja havainnoista liikunta- ja urheiluorganisaatioissa. Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2022.

72 Teijo Pyykkönen ja Saku Rikala: Valtio soveltavan liikunnan ja vammaisurheilun edistäjänä. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2018:2. Valtion liikuntaneuvosto 2018.

taisuussuunnitelma henkilöstöä varten (7 §) ja oppilaitoksen tasolla (6 §). Koulutuksen järjestäjän on myös edistettävä yhdenvertaisuutta henkilöstön parissa ja toiminnallisella tasolla sekä arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista.⁷³

Valtion liikuntaneuvoston teettämän arvioinnin mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmat ovat liikunnan koulutuskeskuksilla puutteellisia. Yhdenvertaisuutta edistävien toimien suunnittelu on vähäistä, tällaisia toimia ei ole tunnistettu tai ne on jätetty keskuksissa kirjaamatta. Osassa keskuksia on viitattu, että suunnitelmat ovat osa arvoja tai strategiaa, mikä ei täytä lain tarkoitusta ja tavoitteita. Yhdenvertaisuuteen liittyvien asioiden merkitys keskusten johtamisessa vaikuttaa olevan suhteellisen vähäinen.⁷⁴

Yhdenvertaisuuslakki koskee myös liikuntajärjestöjä työnantajana ja silloin, kun järjestö hoitaa julkista tehtävää tai tarjoaa jotain palvelua. Liikuntajärjestöjä rahoittava opetus- ja kulttuuriministeriö edellyttää rahoitettavalta toiminnalta yhdenvertaisuutta ja syrjimättömyyttä. Syrjimättömyyden periaate koskee myös järjestön jäseniä ja vapaaehtoisia.⁷⁵ **Liikuntajärjestöjen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmat (sekä samalla järjestöjen toiminta tältä osin) ovat menneet viime vuosina eteenpäin, mutta suunnitelmissa on edelleen myös kehitettävää.**⁷⁶

Strategiat, suunnitelmat ja ohjelmat

Perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen systemaattiseksi edistämiseksi on laadittu hallituskausittainen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma. Hallituskauden 2019–2023 ja järjestyksessään kolmas **Kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma 2020–2023** hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätöksenä 23.6.2021. Toimintaohjelman tavoitteena oli edistää julkisen vallan velvoitetta turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen, vahvistaa oikeuksien toteutumisen seuranta ja tukea tietoon perustuvaa päätöksentekoa sekä perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia. Toimintaohjelman osana kehitettiin perus- ja ihmisoikeusindikaattorit, jotka mahdollistavat perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen seurannan. Toimintaohjelman valmistelua ohjasi oikeusministeriön asettama **valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusverkosto.**⁷⁷

Kansallisessa perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmassa 2020–2023 keskityttiin perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen ja kehitykseen liittyvän seurantatiedon ja indikaattoreiden kehittämiseen. **Ohjelmassa ja sen yhteydessä kehitetyissä perus- ja ihmisoikeusindikaattoreissa ei nostettu esille liikuntaa,** kuten indikaattoreissa kokemuksia syrjinnästä ja häirinnästä liikuntaharrastuksissa.

Hallituskaudella 2019–2023 valmistui **Valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittisen selonteko,** jonka valtioneuvosto hyväksyi 9.12.2021. Selonteossa linjattiin valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeustoimintaa kansainvälisesti, Euroopan unionissa ja kansallisesti. Selonteko korosti yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja osallistumisoikeuksien vahvistamista. Suomi painottaa kansainvälisesti naisten, alkuperäiskansojen, vammaisten henkilöiden sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksia ja eurooppalaisessa toiminnassa myös romanien oikeuksia. Lisäksi selonteko korosti viranomaisten perus- ja ihmisoikeusosaamisen sekä laillisuusvalvojen toiminnan merkitystä ja voimavarojen turvaamista perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseksi.⁷⁸

73 Liikunnan koulutuskeskusten arviointi. Owl Group Oy. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2022:3. Valtion liikuntaneuvosto 2022.

74 Liikunnan koulutuskeskusten arviointi. Owl Group Oy. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2022:3. Valtion liikuntaneuvosto 2022.

75 Teijo Pyykkönen: Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyö valtion liikuntapolitiikassa – taustaselvitys valtioneuvostolle ja sen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvojoestolle. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2016:1. Valtion liikuntaneuvosto 2016. SEKÄ Teijo Pyykkönen ja Saku Rikala: Valtio soveltavan liikunnan ja vammaisurheilun edistäjänä. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2018:2. Valtion liikuntaneuvosto 2018.

76 Ulla Roiha ym.: Kestävä kehitys valtion liikuntaa ja urheilua edistävissä toimenpiteissä. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2022:1. Valtion liikuntaneuvosto 2022.

77 Valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma 2020–2023. Perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen seurannan kehittäminen. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:59. Oikeusministeriö 2021.

78 Valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittinen selonteko. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:92. Valtioneuvosto 2021.

Ihmisoikeuspoliittisessa selonteossa käsiteltiin perus- ja ihmisoikeustoimintaa erityisesti kahdella alueella: kestävässä kehityksessä sekä digitalisaatiossa ja tiedonvälityksessä. **Selonteossa nostettiin lii-kunta ja urheilu esille vain yhdessä kohtaa, jossa todettiin huippu-urheilijoiden ottavan kantaa ihmisoikeusloukkauksia vastaan.**⁷⁹

Pääministeri Marinin hallitusohjelmassa linjattiin, että rasismia ja syrjintää torjutaan kaikilla yhteis-kunnan osa-alueilla ja hallitus laatii rasismin ja syrjinnän vastaisen toimintaohjelman. Toimintaohjel-man laatimista varten asetettiin 21.3.2020 laajapohjainen valmistelutyöryhmä, jossa olivat edustettuina muun muassa kaikki ministeriöt.⁸⁰

Työryhmän laatima **Yhdenvertainen Suomi - Valtioneuvoston toimintaohjelma rasismin torjumiseksi ja hyvien väestösuhteiden edistämiseksi** keräsi yhteen hallituksen toimenpiteitä rasismin torjumiseksi ja hyvien väestösuhteiden edistämiseksi yhteiskunnan eri osa-alueilla. **Ohjelman valmisteluun liitty-vässä arvioinnissa rasismiin ja väestösuhteiden edistämiseen liittyviä toimenpiteitä löytyi monilta aloilta, kuten liikuntapolitiikan alalta.** Ohjelmassa tunnistettiin, että opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) on edellyttänyt liikuntaa edistävilä järjestöiltä valtionavustushaussa ajantasaisia tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia ja niiden toimeenpanon seuranta. Lisäksi OKM on tukenut liikunta-alan yhdenvertaisuushankkeita sisältäen rasismin vastaista toimintaa sekä alan tutkimusta. Toimintaohjel-massa nostettiin myös esille urheiluharrastukset lasten ja nuorten välistä vuorovaikutusta edistävinä areenoina.⁸¹

Toimintaohjelmassa määriteltiin myös linjaukset ja toimenpiteet eri hallinnonaloille rasismin torjumi-seksi ja hyvien väestösuhteiden edistämiseksi. Yhdeksi toimenpiteeksi määriteltiin, että vuoden 2022 lii-kuntaa edistävien järjestöjen yhdenvertaisuusavustusten yhtenä hakukriteerinä on rasismin vastaisen toiminnan edistäminen. Toimenpide kirjattiin OKM:n vastuulle yhteistyössä oikeusministeriön kanssa.⁸² Avustuksesta myönnettiin (OKM) ihmisoikeusliitolle avustus liikunta-alan toimijoiden kouluttamista varten.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu, tasa-arvovaltuutettu ja vanhusasiavaltuutettu

Oikeusministeriön hallinnonalaan kuuluu **yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto**, joka on itsenäinen ja riippumaton viranomainen. Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävänä on edistää yhdenvertaisuutta ja puuttua syrjintään. Yhdenvertaisuusvaltuutettu myös valvoo yhdenvertaisuuslain noudattamista.⁸³

Liikunnan ja urheilun asiat nousevat esille osana yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston työtä. Osana yleistä yhdenvertaisuuden edistämistyötä toimisto on ottanut viime vuosina kantaa liikunnan ja urhei-lun kysymyksiin sekä käsitellyt liikuntaan ja urheiluun liittyviä yksittäisiä kanteluita. Yhdenvertaisuus-valtuutetun liikuntaan ja urheiluun liittyneet viime vuosien suositukset ja kannanotot ovat koskeneet muun muassa uimahalleille annettua suositusta burkinien sallimisesta⁸⁴ sekä luopumista vammaisurhei-lijoiden omavastuuosuuksista liittyen arvokilpailuihin⁸⁵. Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston edustaja on toiminut myös jäsenenä valtion liikuntaneuvoston yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja kestävän kehi-tyksen jaoston jäsenenä⁸⁶.

79 Valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittinen selonteko. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:92. Valtioneuvosto 2021.

80 Yhdenvertainen Suomi. Valtioneuvoston toimintaohjelma rasismin torjumiseksi ja hyvien väestösuhteiden edistämiseksi. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:34. Oikeusministeriö 2021.

81 Yhdenvertainen Suomi. Valtioneuvoston toimintaohjelma rasismin torjumiseksi ja hyvien väestösuhteiden edistämiseksi. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:34. Oikeusministeriö 2021.

82 Yhdenvertainen Suomi. Valtioneuvoston toimintaohjelma rasismin torjumiseksi ja hyvien väestösuhteiden edistämiseksi. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:34. Oikeusministeriö 2021.

83 Valtuutetun tehtävä. Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston internetsivut, www.syrjinta.fi/valtuutettu. Viitattu 4.5.2023. SEKÄ Laki yhdenvertaisuusvaltuutetusta (1326/2014)

84 Suositus uimahalleille: Monimuotoisuutta uimahalleissa tuettava ja burkinin sallittava. Yhdenvertaisuusvaltuutetun suositus 4.9.2019.

85 Vammaisurheilijoiden yhdenvertaisuuden edistäminen. Yhdenvertaisuusvaltuutetun kannanotto 17.4.2019.

86 Jaostot (toimikausi 2019-2023). Valtion liikuntaneuvoston internetsivut, <https://www.liikuntaneuvosto.fi/jaostot/>. Viitattu 4.5.2023.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on antanut nykyisen yhdenvertaisuuslain aikana **Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksen eduskunnalle** vuosina 2018⁸⁷ ja 2022⁸⁸. Kertomuksissa ei käsitellä juurikaan liikuntaa tai urheilua. Sen sijaan kertomuksissa käsitellään esteetöntä liikkumista (esim. vammaiset henkilöt), joskaan ei niinkään fyysisesti aktiivisten kulkumuotojen (esim. pyöräily) osalta vaan lähinnä julkisen liikenteen osalta, joka sekin on tärkeä esimerkiksi erilaisiin harrastuksiin pääsemien kannalta.

OM:n hallinnonalaan kuuluu myös **Tasa-arvovaltuutetun toimisto**. Tasa-arvovaltuutettu valvoo naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain noudattamista. Valtuutettu antaa ohjeita ja neuvoja tasa-arvolakiin liittyvissä kysymyksissä, sukupuoleen perustuvasta syrjinnästä ja sukupuolten tasa-arvon edistämisestä. Lisäksi valtuutettu seuraa naisten ja miesten tasa-arvon toteutumista yhteiskuntaelämän eri aloilla. Tasa-arvovaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton lainvalvontaviranomainen.⁸⁹

Liikunnan ja urheilun asiat nousevat esille myös osana tasa-arvovaltuutetun toimiston työtä. Tasa-arvovaltuutettua on säännöllisesti pyydetty selvittämään, ovatko erilaiset urheiluun ja liikuntaan liittyvät toimet ja käytännöt tasa-arvolain mukaisia. Tasa-arvovaltuutettu on ottanut viime vuosina kantaa liikunnan ja urheilun osalta muun muassa tasa-arvon toteutumiseen liikuntapaikkarakentamisessa⁹⁰, liikunnanopettajakoulutuksen sukupuolikiintiöihin⁹¹ sekä naisten motocrossin kilpailuluokkiin⁹². Tasa-arvovaltuutetun toimiston edustaja on toiminut myös jäsenenä valtion liikuntaneuvoston yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja kestävä kehityksen jaoston jäsenenä⁹³.

Tasa-arvovaltuutettu antaa neljän vuoden välein **Tasa-arvovaltuutetun kertomuksen eduskunnalle** tasa-arvon toteutumisesta Suomessa. **Viimeisimmissä, vuosien 2018 ja 2022 tasa-arvovaltuutetun kertomuksissa on käsitelty myös liikuntaa ja urheilua.** Vuoden 2018 kertomuksessa käsiteltiin suhteellisen laajasti liikuntaa ja urheilua omassa kappaleessaan⁹⁴. Vuoden 2022 kertomuksessa ei käsitellä laajalaisesti tasa-arvon tilannetta urheilussa tai vapaa-ajan harrastuksissa, kuten liikunnassa. Toimintakertomuksessa nostetaan esille sukupuolivähemmistöihin kuuluvien joutuvaan edelleen kohtaamaan liian usein epäasiallista tai osaamattoman kohtelua esimerkiksi liikuntapalveluissa. Lisäksi kertomuksessa käsitellään tasa-arvovaltuutetun lausuntoa Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan liikuntapedagogiikan valintakokeen sukupuolikiintiöistä, jotka olivat tasa-arvolain vastaisia.⁹⁵

Tammikuussa 2022 aloitti työnsä Suomen ensimmäinen **vanhusasiavaltuutettu**. Vanhusasiavaltuutetun tehtävänä on edistää ikääntyneiden edun ja oikeuksien toteutumista sekä varmistaa, että ikääntyneiden asema ja oikeudet otetaan huomioon lainsäädännössä ja yhteiskunnallisissa päätöksenteossa. Valtuutettu myös muun muassa seuraa ja arvioi ikääntyneiden asemaa ja oikeuksien toteutumista. Vanhusasiavaltuutettu kuuluu oikeusministeriön hallinnonalalle, mutta on itsenäinen ja riippumaton viranomainen.⁹⁶

Vanhusasiavaltuutettu on nostanut monissa lausunnoissaan ja puheenvuoroissaan esille liikkumisen ja liikunnan edistämisen kysymyksiä. Esimerkiksi Kansallisen Ikäohjelman lausunnossa vanhusasiavaltuutettu nosti esille hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osalta, että kunnissa tulisi jatkaa ja laajentaa liikunnan ja esteettömän liikkumisen, saavutettavien kulttuuri- ja sivistyspalveluiden sekä järjestötoiminnan mahdollisuuksia iäkkäille. Luonnoksessa Jalankulun suunnitteluohjeeksi valtuutettu nosti esille

87 Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2022. K 6/2018 vp.

88 Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2022.

89 Tasa-arvovaltuutetun tehtävät. Tasa-arvovaltuutetun toimiston internetsivut, <https://tasa-arvo.fi/tasa-arvovaltuutetun-tehtavat>. Viitattu 4.5.2023.

90 Viranomaisen velvollisuus edistää tasa-arvoa toteutuu puutteellisesti liikuntapaikkarakentamisessa. TAS 108/2021, annettu 20.1.2022.

91 Liikunnanopettajakoulutuksen sukupuolikiintiöt tasa-arvolain vastaisia TAS 217/2017, annettu 7.1.2020.

92 Suomen Moottoriliitto ja naisten motocross-kilpailuluokat. TAS 136/2021, annettu 7.6.2021.

93 Jaostot (toimikausi 2019-2023). Valtion liikuntaneuvoston internetsivut, <https://www.liikuntaneuvosto.fi/jaostot/>. Viitattu 4.5.2023.

94 Tasa-arvovaltuutetun kertomus eduskunnalle 2022. Tasa-arvojulkaissu 2018:4.

95 Tasa-arvovaltuutetun kertomus eduskunnalle 2022. Tasa-arvojulkaissu 2022:1.

96 Vanhusasiavaltuutetun tehtävät ja toimivalta. Vanhusasiavaltuutetun internetsivut, <https://vanhusasia.fi/vanhusasiavaltuutetun-tehtavat>. Viitattu 4.5.2023.

ikäntyneiden turvallisen ja esteettömän liikkumisen merkityksen. Liikkumisen kysymykset ovat olleet yksi vanhusasiavaltuutetun keskeisistä esiin nostamista teemoista eri tilaisuuksissa.⁹⁷

Kielelliset oikeudet

Oikeusministeriö huolehtii **kielellisten oikeuksien** toteutumisen edistämisestä. Viranomaisilla tai muilla julkisia tehtäviä hoitavilla toimijoilla on kielellisistä oikeuksista syntyviä velvollisuuksia. Ministeriö seuraa kielilain täytäntöönpanoa ja soveltamista, antaa suosituksia sekä tarvittaessa tekee aloitteita ja ryhtyy muihin toimenpiteisiin epäkohtien korjaamiseksi.⁹⁸

Oikeusministeriön yhteydessä toimii ministeriötä avustava, yhteiskunnan eri sektoreita edustava asiantuntijaelin **kieliasian neuvottelukunta**, jonka tehtävänä on kielellisten oikeuksien edistäminen. Valtioneuvosto asettaa neuvottelukunnan neljäksi vuodeksi kerrallaan.⁹⁹

Osana kielellisten oikeuksien seuranta- ja edistämistehtävää oikeusministeriö teettää neljän vuoden välein **Kielibarometrin**. Kyseessä on kyselytutkimus, joka lähetetään Suomen kaksikielisten kuntien asukkaille. Kielibarometrissä tarkastellaan muun muassa, millaisena kuntalaiset itse pitävät kotikuntansa palvelua kielen kannalta (esimerkiksi miten hyvin he saavat palvelua omalla kielellään) ja kieli-ilmapiiiriä.¹⁰⁰

Kielibarometrissä on mukana yhtenä osa-alueena kuntien liikuntapaikat. Viimeisimmän, vuoden 2020 Kielibarometrin tulosten perusteella **ruotsinkielinen vähemmistö on tyytymättömämpiä liikuntapaikkojen kielipalveluihin kuin suomenkielinen vähemmistö.** Tulos on vastaavanlainen muissakin kunnallisissa palveluissa. Kunnat näyttävät onnistuvan tarjoamaan liikuntapalveluita ruotsiksi ja suomeksi kaksikielisissä kunnissa, joissa enemmistökielenä on ruotsi. Sen sijaan kunnat eivät onnistu palvelemaan kovin hyvin ruotsiksi kaksikielisissä kunnissa, joiden enemmistökieli on suomi. Lisäksi liikuntapaikkojen osalta erot suomen- ja ruotsinkielisten palveluiden saamien kieliarvosanojen välillä ovat kasvaneet vuodesta 2016. Tämä johtuu siitä, että suomenkielisten palveluiden kieliarvosana on hieman noussut, kun ruotsinkielisten palveluiden arvosana on hieman laskenut.¹⁰¹

Tällä hallituskaudella on laadittu pääministeri Marinin hallituksen ohjelman mukaisesti uudistettu **Kansalliskielistrategia**, joka hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätöksenä 2.12.2021. Kansalliskielistrategia on hallituksen kielipoliittinen tahdonilmaisu, jonka on tarkoitus viitoittaa kansalliskieliä koskevaa politiikkaa yli hallituskausien. Kansalliskielistrategiassa on kolme päätavoitetta: oikeus palveluihin omalla kielellä, kansalliskielten aseman turvaaminen ja elävä kaksikielisyys. Strategiassa korostetaan myös maahanmuuttajien pääsyä kielyhteisön jäseneksi ja kotoutumista molemmilla kansalliskielillä. Strategiaan on koottu 62 toimenpidettä, joiden toteuttamisvastuu on osoitettu eri ministeriöille. Lisäksi osa toimenpiteistä on valtioneuvoston suosituksia muille toimijoille kuin ministeriölle.¹⁰²

Yksi kansalliskielistrategiassa tunnistettu haaste on, että alueilla, joissa toinen kieli on vähemmistössä, on usein vähemmän kulttuuri-, media- ja liikuntatarjontaa saatavilla vähemmistökielellä. Osallistuminen omalla kielellä muun muassa liikuntapalveluihin ja muuhun vapaa-ajantarjontaan on tärkeää yksilön kieli-identiteetin kehittämisessä ja vahvistamisessa. Ruotsinkielisten osalta haasteena on ollut myös se, että lajiliitoista annetaan tietoa tai koulutuksia (erityisesti tuomarikoulutukset) järjestetään vain suomeksi. Strategian mukaan julkisia varoja kohdennettaessa on varmistettava liikunnan ja urheilun molemmilla kansalliskielillä. Kunnilla on velvollisuus huolehtia vähemmistökielellä toteutettavasta liikunta- ja kulttuuritarjonnasta.¹⁰³

97 Vanhusasiavaltuutetun kertomus valtioneuvostolle 2022. Vanhusasiavaltuutetun julkaisuja 2023/1. Vanhusasiavaltuutettu 2023.

98 Kielelliset oikeudet. Oikeusministeriön internetsivut, <https://oikeusministerio.fi/kielelliset-oikeudet>. Viitattu 4.5.2023.

99 Kielelliset oikeudet. Oikeusministeriön internetsivut, <https://oikeusministerio.fi/kielelliset-oikeudet>. Viitattu 4.5.2023.

100 Marina Lindell: Kielibarometri 2020. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2021:2. Oikeusministeriö 2021.

101 Marina Lindell: Kielibarometri 2020. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2021:2. Oikeusministeriö 2021.

102 Uusi kansalliskielistrategia turvaa kielten elinvoimaa konkreettisin toimenpitein. Oikeusministeriön tiedote 2.12.2021.

103 Nationalspråksstrategi. Statsrådets principbeslut. Statsrådets publikationer 2021:87. Statsrådet 2021/Kansalliskielistrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:87. Valtioneuvosto 2021.

Kansalliskielistrategiassa esitetään liikunnan osalta toimenpiteiksi vähemmistökielisen liikunta- ja kulttuuritarjonnan vahvistamista kaksikielisissä kunnissa (vastuu: opetus- ja kulttuuriministeriö ja suositus kunnille) sekä liikunta- ja urheilujärjestöjen ruotsinkielisen palvelutarjonnan vahvistamista (vastuu: suositus kansallisille lajiliitoille, Suomen Olympiakomitealle ja Suomen Paralympiakomitealle).¹⁰⁴ Toimenpiteiden edistämistä ei ole toistaiseksi tietoa.

Muut toimenpiteet

Oikeusministeriö on käynnistänyt yhdessä järjestöjen kanssa **Syrjinnästä vapaa alue -kampanjan**, joka on kaikenlaisen syrjinnän, kiusaamisen ja häirinnän vastainen tiedotuskampanja. Kampanjassa organisaatiot ja työyhteisöt tuovat julki sitoutumisensa syrjimättömyyden periaatteeseen. Syrjinnästä vapaa alue -kampanjan suunnittelusta ja toteutuksesta vastaavat yhteistyössä Suomen Monikulttuurinen Liikuntaliitto Fimu, Vammaisfoorumi, Ihmisoikeusliitto, Seta, Nuorisoyhteistyö Allianssi ja oikeusministeriö. Syrjinnästä vapaiksi alueiksi julistautuneita organisaatiota on noin 1200 eri puolilla Suomea, ja ne edustavat monia eri toimialajoja. **Kampanjassa on mukana kuntien liikuntatoimia ja liikuntajärjestöjä sekä liikuntatiloja ja urheilustadioneita.**¹⁰⁵

Oikeusministeriö myös koordinoi **syrjinnän seurantajärjestelmää**. Seurantajärjestelmän tehtävänä on muun muassa tuottaa tietoa syrjinnän esiintymisestä ja sen eri muodoista, syistä ja seurauksista suomalaisessa yhteiskunnassa, koota muiden toimijoiden tuottamaa tietoa sekä tuottaa toimenpide-esityksiä syrjinnän vastaisen politiikan kehittämiseksi.¹⁰⁶ **Syrjinnän seurantajärjestelmän selvityksissä on huomioitu myös liikunnan parissa tapahtunut syrjintä.**

Ministeriön yhteydessä toimii **Etnisten suhteiden neuvottelukunta (ETNO)**, jonka valtioneuvosto on asettanut nelivuotiskaudeksi (2020–2024). Neuvottelukunta käy keskustelua maahanmuuttajien, etnisten, kulttuuristen ja uskonnollisten vähemmistöjen, viranomaisten, poliittisten puolueiden ja kansalaisjärjestöjen välillä. ETNO toimii myös asiantuntijaverkostona maahanmuuttoon, kotoutumiseen, maahanmuuttajien vaikuttamismahdollisuuksiin ja osallistumiseen, yhdenvertaisuuteen ja eri väestöryhmien väliseen vuoropuheluun liittyvissä kysymyksissä. ETNO:lla on valtakunnallinen neuvottelukunta ja seitsemän alueellista neuvottelukuntaa.¹⁰⁷ Valtakunnallisen ja alueellisen neuvottelukunnan jäsenenä on myös liikuntajärjestöjen ja liikunta-alan edustajia, kuten Suomen Monikulttuurinen Liikuntaliitto FIMU ry. ETNO on myös tehnyt yhteistyötä muiden liikuntatoimijoiden kanssa.¹⁰⁸

3.3. Lainvalmistelun kehittäminen

Oikeusministeriö vastaa säädösvalmistelun kehittämisestä, jonka tavoitteena on parantaa säädösvalmistelun ja sen tuloksena syntyvien säädösten laatua (säätely on oikein kohdentuvaa, toimivaa, johdonmukaista ja ymmärrettävää). Tavoitteisiin pyritään muun muassa kehittämällä hallituksen säädösvalmistelun koordinoitua ja osaamista sekä ohjeistusta.¹⁰⁹

Liikkumisen, liikunnan ja urheilun edistämisen kannalta on tärkeää, että eri hallinnonalojen säädösvalmistelussa huomioitaisiin säädösehdotuksen vaikutukset liikuntaan ja liikkumiseen. Toistaiseksi lainvalmistelun yhteydessä tehtävässä vaikutusten ennakoarvioinneissa ei ole ollut mukana arviointia säädösehdotuksen vaikutuksesta liikkumiseen, liikuntaan ja urheiluun. Monissa viime vuosien asiakirjoissa ja suosituksissa, kuten valtioneuvoston liikuntapoliittisessa selonteossa¹¹⁰ ja sen tausta-aineis-

104 Nationalspråksstrategi. Statsrådets principbeslut. Statsrådets publikationer 2021:87. Statsrådet 2021/Kansalliskielistrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:87. Valtioneuvosto 2021.

105 Syrjinnästä vapaa alue. Yhdenvertaisuus.fi-internetsivusto, <https://yhdenvertaisuus.fi/syrjinnastavapaa.fi>. Viitattu 19.5.2023.

106 Syrjinnän seuranta. Oikeusministeriön internetsivut, <https://oikeusministerio.fi/syrjinnan-seuranta>. Viitattu 19.5.2023.

107 Etnisten suhteiden neuvottelukunta Etno. Oikeusministeriön internetsivut, www.oikeusministerio.fi/etno. Viitattu 19.5.2023.

108 Erityisasiantuntija Peter Kariuki, oikeusministeriö, sähköpostivastaus 22.5.2023.

109 Lainvalmistelun kehittäminen, Oikeusministeriön internetsivut, <https://oikeusministerio.fi/lainvalmistelun-kehittaminen>. Viitattu 10.8.2022.

110 Valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta. Valtioneuvosto 2018.

tona toimineessa tutkimuskatsauksessa¹¹¹ onkin nostettu esiin tarve liikunta- ja liikkumisvaikutusten arvioinnin kehittämiseksi. Esimerkiksi selonteon mukaan lainsäädäntöprosesseissa tulee jatkossa arvioida vaikutukset liikuntaan, ja liikkumisvaikutusten arviointi tulee saada osaksi kaikkea suunnittelua ja päätöksentekoa.¹¹²

Työryhmät ja verkostot

Oikeusministeriö on asettanut ajalle 15.10.2019–30.9.2023 **lainvalmistelun kehittämisen yhteistyöryhmän**, joka tekee poikkihallinnollista yhteistyötä ministeriöiden välillä lainvalmistelun kehittämiseksi. Työryhmän tehtävänä on muun muassa (1) edistää hallitusohjelmaan sisältyvien lainvalmistelun laatua koskevien kirjausten toteutumista, (2) edistää lainvalmisteluohjeiden ja hyvän lainvalmistelumenettelyn periaatteiden noudattamista ja hyvien käytäntöjen leviämistä lainvalmistelussa, (3) tehdä aloitteita säädosvalmistelun kehittämiseksi sekä (4) lainvalmisteluun liittyviksi tutkimus- ja selvityshankkeiksi.¹¹³

Oikeusministeriö asetti myös **Valtioneuvoston vaikutusarvioinnin osaamisverkoston** 18.12.2020–31.3.2023 väliseksi ajaksi. Verkoston tavoitteena oli toimia yhteyshenkilöverkostonä, tukea säädosvalmistelijoita vaikutusten tunnistamisessa ja arvioinnissa sekä vahvistaa ministeriöiden välistä yhteistyötä vaikutusarviointien laatimisessa. Verkostossa oli jäsen kustakin ministeriöstä.¹¹⁴ Verkostossa ei ollut mukana varsinaisia liikunnan ja liikkumisen asiantuntijoita, mutta verkoston tarkoituksena on tarjota lainvalmistelijoille matalan kynnyksen vaikutusarvioinnin tukipalvelu kunkin ministeriön koko toimialan ja erityisosaamisen alueella. Esimerkiksi liikunta- ja liikkumisvaikutusten osalta opetus- ja kulttuuriministeriön jäsenet verkostossa välittävät tarvittaessa ministeriölleen osoitetut tukipyyntöjä ministeriön liikunta- ja liikkumisvaikutusten asiantuntijoille.

Oikeusministeriö päätti toukokuussa 2023 asettaa valtioneuvoston vaikutusarvioinnin osaamisverkoston myös toiselle toimikaudelle vuosiksi 2023–2027¹¹⁵.

Lainvalmistelun säädösehdotusten vaikutusarvioinnin ohje

Oikeusministeriö käynnisti tällä hallituskaudella hankkeen, jossa valmisteltiin uusi lainvalmistelun vaikutusarvioinnin ohje. Oikeusministeriö asetti valmistelutyötä varten ajalle 22.12.2020–28.2.2022 **säädösehdotusten vaikutusarvioinnin ohjetyöryhmän**. Tavoitteena oli parantaa hallitusohjelman mukaisesti lainvalmistelun vaikutusten arviointeja tuottamalla uusi, ajantasainen ohje esimerkiksi valtioneuvoston valmistelijoiden käyttöön.¹¹⁶

Aiemmat, valtioneuvoston vuonna 2007 antamat ohjeet säädösehdotusten vaikutusten arvioinnista kattoivat säädösehdotuksen taloudelliset vaikutukset, vaikutukset viranomaisten toimintaan, ympäristövaikutukset ja muut yhteiskunnalliset vaikutukset.¹¹⁷ Vaikutusarvioinnin merkitys ja laajuus ovat kasvaneet vuoden 2007 ohjeen laatimisen jälkeen eikä kaikkia vaikutuslajeja huomioitu vuoden 2007 ohjeessa riittävästi.¹¹⁸ Säädösehdotusten vaikutusten arviointiohjeessa ei oltu juurikaan huomioitu

111 Itkonen, Hannu & Lehtonen, Kati & Aarresola, Outi (toim.): Tutkimuskatsaus liikuntapoliittisen selonteon tausta-aineistoksi. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2018:6.

112 Liikunta- ja liikkumisvaikutusten arvioinnin kehittämistyöryhmän loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:24. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022.

113 Lainvalmistelun kehittämisen yhteistyöryhmä, Oikeusministeriön internetsivut, <https://oikeusministerio.fi/yhteistyoryhma>. Viitattu 10.8.2022.

114 Valtioneuvoston vaikutusarvioinnin osaamisverkosto. Oikeusministeriön internetsivut, <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM018:00/2021>. Viitattu 10.8.2022.

115 Valtioneuvoston vaikutusarvioinnin osaamisverkoston 2023–2027 asettaminen. Asettamis päätös, oikeusministeriö 23.5.2023. VN/10173/2023.

116 Säädösehdotusten vaikutusarvioinnin ohje. Oikeusministeriön internetsivut, <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM076:00/2020>. Viitattu 9.8.2022.

117 Säädösehdotusten vaikutusten arviointi: Ohjeet. Oikeusministeriö julkaisuja 2007: 6. Oikeusministeriö 2007.

118 Säädösehdotusten vaikutusarvioinnin ohje. Oikeusministeriön internetsivut, <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM076:00/2020>. Viitattu 9.8.2022.

myöskään liikuntaa ja liikkumisvaikutuksia. Vain osana lapsivaikutusten arviointia ja tasa-arvoaikutusten arviointia on maininta liikkumisesta, harrastamisesta ja virkistyksestä.¹¹⁹

Uudet **Lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeet** julkaistiin 4.11.2022. Uudistetun ohjeen on tarkoitus parantaa vaikutusarviointien ja siten myös valmisteltavien lakien laatua. Ohje auttaa valmistelijoita suunnittelemaan vaikutusarviointia, tunnistamaan ja arvioimaan eri vaikutuslajeja sekä hakemaan tarvittaessa lisätietoa. Ohje on aiempaa kattavampi esimerkiksi arviointiprosessin, menetelmien ja vaikutuslajien osalta. Ohje kuitenkin rakentuu olemassa olevan muun vaikutusten arviointiohjeistuksen varaan ja sisältää linkit keskeisiin temaattisiin vaikutusarviointiohjeisiin.¹²⁰ **Ohjeessa on ensimmäistä kertaa mukana myös kappale liikkumisvaikutusten arvioinnista**, joka on osa Hyvinvointi- ja terveys-kappaletta. Liikunta- ja liikkumisvaikutusten arvioinnissa tarkastellaan säädösehdotuksen vaikutuksia väestön liikuntaan ja liikkumiseen sekä niiden edellytyksiin¹²¹.

3.4. Rikostentorjunta sekä vankien ulkoilu ja liikunnan harrastaminen

Oikeusministeriön alaisuudessa toimii **Rikosseuraamuslaitos**, joka on vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoviranomainen. Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteena on omalta osaltaan ehkäistä uusintarikollisuutta ja lisätä yhteiskunnan turvallisuutta. Rikosseuraamuslaitos vastaa tutkintavangin, tuomitun ja asiakkaan rangaistusajan suunnittelusta ja seuraamuksen toimeenpanosta eli rangaistuksen suorittamisesta. Rangaistusaika pyritään suunnittelemaan niin, että tuomittu voi kehittää valmiuksiaan rikoksettomaan elämään ja saa rangaistusaikanaan harjaannusta elämänhallintaa tukeviissa taidoissa. Suomessa on vankeja keskimäärin 2800 (2020) ja määrä on laskenut tasaisesti viimeiset reilut 10 vuotta.¹²²

Vankeuslaissa säädetään muun muassa vankien ulkoiluun ja vapaa-ajan toiminnasta. Säädösten toteutumista valvotaan Rikosseuraamuslaitoksen sisäisellä tarkastus- ja valvontatoiminnalla sekä ulkoisin tarkastuksin (mm. Eduskunnan oikeusasiamies).

Vankilassa järjestetään vankilan olosuhteisiin sopivaa **ohjattua vapaa-ajantoimintaa**, josta valtaosa on liikuntaa. Erityisesti avolaitoksista tehdään myös ryhmäkäyntejä vankilan ulkopuolelle esimerkiksi uimahalleihin ja urheilukilpailuihin. Vangeilla on normaalisti myös **oikeus tunnin ulkoiluun** päivässä sekä mahdollisuus **omaehtoiseen liikunnan harrastamiseen**.¹²³ Rikosseuraamuslaitos pyrkii lisäämään ns. normaalisuuperiaatteen¹²⁴ mukaisesti liikunta- ja urheiluseurojen sekä muiden järjestöjen ohjaamaa liikuntaa vankiloiden sisällä.

Koronapandemian aikana vankien liikuntaa jouduttiin rajoittamaan jonkin verran. Osassa vankiloista esimerkiksi liikuntasalit ja kuntosalit laitettiin kiinni. Karsittuja liikuntamahdollisuuksia pyrittiin kuitenkin korvaamaan muilla mahdollisuuksilla. Esimerkiksi Riihimäen vankilassa kuntosalin sulkeminen korvattiin ylimääräisellä ulkoilulla ja ohjattua liikuntaa tarjottiin ulkonakin. Ulkoilua oli enimmillään normaalin 1-1,5 tunnin sijaan joillakin osastoilla 2,5 tuntia.¹²⁵

Rikosseuraamuslaitos on kehittänyt 2010-luvulla vankiloiden liikuntaa muun muassa erilaisilla kehittämishankkeilla, mutta viime vuosina hankkeita ei ole toteutettu. Kuitenkin uusien vankilarakennushank-

119 Liikunta- ja liikkumisvaikutusten arvioinnin kehittämistyöryhmän loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:24. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022.

120 Lainvalmistelun vaikutusarviointiohje. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:66.

121 Lainvalmistelun vaikutusarviointiohje. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:66.

122 Rikosseuraamuslaitos. Rikosseuraamuslaitoksen internetsivut, <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos.html#>. Viitattu 4.8.2022. Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 953/2009 ja www.rikosseuraamus.fi.

123 Vapaa-aika. Rikosseuraamuslaitoksen internetsivut, <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/vapaa-aika.html#>. Viitattu 4.8.2022.

124 ”Normaalisuuperiaatteella tarkoitetaan sitä, että rikosseuraamukseen tuomittu henkilö on pääsääntöisesti oikeutettu yhteiskunnan normaaleihin palveluihin ja etuuksiin seuraamuksen suorittamisesta huolimatta”. Lähde: Kriminaalihuollon tukisäätiön internetsivut www.krits.fi.

125 Korona rajoittaa arkea myös vankiloissa – suurin huoli henkilökunnan laajamittainen sairastelu. Suomen Tietotoimisto STT 5.4.2020.

keiden yhteydessä vankien liikuntamahdollisuuksien parantamiseen on kiinnitetty entistä enemmän huomiota muun muassa liikuntaa tukevilla tilaratkaisuilla¹²⁶.

Liikunta nousi esille myös tällä hallituskaudella päättyneessä **Turvallisesti yhdessä - Kansallisessa rikosentorjuntaohjelmassa 2016–2020**. Rikosentorjuntaohjelmassa oli tavoitteita ja toimenpiteitä paikallisen rikosentorjuntatyön kehittämiseksi sekä asukkaiden osallistamisen ja vaikuttamismahdollisuuksien parantamiseksi. Ohjelmassa nostettiin esille yhtenä rikosentorjunnan yhteistyökumppanina paikalliset liikuntajärjestöt sekä kunnan liikunta- ja vapaa-aikapalvelut, jotka tarjoavat liikuntamahdollisuuksia osana paikallista rikosentorjuntaa.¹²⁷

Selvityksessä Kansallisen rikosentorjuntaohjelman toimeenpanosta esitellään ohjelman toimeenpanon, sen tavoitteiden ja yksittäisten toimenpiteiden eteneminen sekä jatkokehittämisen tarpeet. Selvityksen mukaan niissä kunnissa, joissa toteutettiin rikosten ehkäisyä, reilussa puolessa kunnista kulttuuri- ja vapaa-aikatoimet osallistuivat rikosten ehkäisytyöhön ohjelman aikana (liikuntajärjestöjä ei erikseen eritelty järjestöistä).¹²⁸

¹²⁶ Erityisasiantuntija Kati Sunimento, Rikosseuraamuslaitos, sähköpostivastaus 9.8.2022.

¹²⁷ Turvallisesti yhdessä. Kansallinen rikosentorjuntaohjelma. Selvityksiä ja ohjeita 30/2016. Oikeusministeriö 2016.

¹²⁸ Turvallisesti yhdessä – Kansallinen rikosentorjuntaohjelma 2016–2020. Selvitys ohjelman toimeenpanosta. Oikeusministeriön julkaisu, Selvityksiä ja ohjeita 2021:24.

4

Johtopäätökset ja
kehittämissuosituksset

4

Johtopäätökset ja kehittämissuosituks

Liikkumisen, liikunnan ja urheilun kysymykset läpileikkaavat isoa osaa oikeusministeriön (OM) ja sen hallinnonalan toiminnasta. Toisaalta OM:lle keskeiset tavoitteet (esim. osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo) läpileikkaavat kaiken liikkumisen, liikunnan ja urheilun. OM luo omilla toimillaan ja yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa perustaa ja mahdollisuuksia osallistavalle, demokraattiselle, yhdenvertaiselle ja tasa-arvoiselle liikunta- ja urheilukulttuurille. Suorin kytkös liikunnan edistämiseen OM:n hallinnonalalla on vankien liikunnan edistämässä.

Kansalais- ja vapaaehtoistoiminta, demokratia ja osallisuus

Kansalaistoiminnan tilanne näyttyy Suomessa yleisesti ottaen edelleen hyvältä. Yhdistysten perustamisaktiivisuudessa ei ole nähtävissä viime vuosikymmeninä merkittävää muutosta. Liikunta ja urheilu ovat edelleen suosituimpia luokkia uusia yhdistyksiä perustettaessa. Väestön osallistumisaktiivisuus kansalaistoimintaan on pystynyt vakaana viimeiset vuosikymmenet. Liikuntaan ja urheiluun liittyvään kansalaistoimintaan osallistuminen on edelleen suosituinta.

Kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan tilanne näyttää pysyneen monella mittarilla tarkasteltuna vakaana koko 2000-luvun ajan, lukuun ottamatta koronapandemian vaikutuksia. Samaan aikaan kansalaistoiminta ja sen toimintaympäristö ovat olleet isossa muutoksessa. Kansalaistoiminta on myös merkittävien haasteiden edessä, kun esimerkiksi yhdistyksen luottamustehtäviin ja vapaaehtoistoimintaan ylipäänsä on entistä vaikeampaa saada sitoutuneita osallistujia ja tekijöitä. Kaikki nämä kansalaistoiminnan yleiset kehityssuunnat ovat näkyneet myös liikuntaan ja urheiluun liittyvässä kansalaistoiminnassa, mikä on muun muassa voinut nostaa harrastamisen hintaa osassa seuratoimintaa. Kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan kehittämistyötä on tärkeä jatkaa, jotta myös liikunnan kansalaistoiminnan toimintaedellytykset turvataan jatkossa. Keskeisiä kehittämiskohteita ovat edelleen muun muassa yhdistysten hallinnollisen taakan pienentäminen ja vapaaehtoistyön edellytysten edistäminen.

Hallituskaudella 2019-2023 hallitusohjelman demokratiaa, kansalaisyhteiskuntaa ja osallisuutta edistävät toimet koottiin poikkihallinnollisen Kansallinen demokratiaohjelma 2025 alle. Demokratiaa, kansalaisyhteiskuntaa kehitettiin hallituskaudella esimerkiksi yhdistyslain muuttamisella. Muutoksilla on muun muassa vahvistettu yhdistysten jäsenten suoria vaikutusmahdollisuuksia ja kevennetty yhdistysten hallinnollista taakkaa. Nämä muutokset ovat luoneet mahdollisuuksia myös liikuntaan liittyvän kansalaistoiminnan kehittymiselle. Kuitenkaan esitys perinteistä yhdistystoimintaa kevyemmästä kansalaistoiminnan organisointimuodosta, toimintaryhmistä, ei edennyt tällä hallituskaudella. Erilaiset toimintaryhmät voisivat alentaa kynnystä myös liikkumiseen ja liikuntaan liittyvän kansalaistoiminnan käynnistämiseen, minkä vuoksi toimintaryhmät olisi tärkeää mahdollistaa jatkossa.

Suomi sijoittuu edelleen kärkipäähän monissa kansainvälisissä demokratia-vertailuissa. Osallisuus toteutuu myös monessa kohdin yhteiskuntaa hyvin. Esimerkiksi asukkaiden osallistuminen liikuntapaikkojen ja palveluiden kehittämiseen näyttää olevan hyvällä tasolla kunnissa. Oikeusministeriön ylläpitämät sähköiset demokratiapalvelut (Demokratia.fi, Kansalaisaloite.fi, Kuntalaisaloite.fi, Otakantaa.fi, Digiraati.fi ja Lausuntopalvelu.fi) edistävät demokratian ja osallisuuden toteutumista myös liikuntaan liittyvässä valmistelussa ja päätöksenteossa.

Suomalaisen demokratian sekä väestön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksissa on kuitenkin myös kehitettävää esimerkiksi osallistuvan demokratian osalta, kuten palveluiden käyttäjien mukaan

ottamisessa kunnan toimielimiin, mikä koskee myös liikuntaa. Lisäksi tulee edelleen kehittää liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyön edellytyksiä sekä vahvistaa hyvää hallintotapaa ja sen mukaisia toimintamalleja liikuntahallinnossa ja -järjestöissä.

Yhdenvertaisuus ja syrjintä

Syrjintä-, häirintä- ja yhdenvertaisuuskysymykset ovat olleet paljon julkisessa keskustelussa viime vuosina yhteiskunnassa, myös liikunnassa ja urheilussa. Useat tutkimukset osoittavat, että kiusaaminen, häirintä, syrjintä tai muu epäasiallinen kohtelu on melko yleistä esimerkiksi lasten ja nuorten liikunta- ja urheiluharrastuksissa, kilpaurheilussa sekä liikunta- ja urheiluorganisaatioissa. Erilaisen syrjinnän, häirinnän tai muun epäasiallisen kohtelun kokeminen liikunnassa ja urheilussa on yleistä etenkin eri vähemmistöryhmissä, kuten etnisissä vähemmistöissä, sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöissä tai vammaisten henkilöiden keskuudessa. Merkittävä osa esimerkiksi urheiluyhteisöissä tapahtuvasta syrjintä- ja häirintätapauksista jää käsittelemättä, koska niistä ei kerrota eteenpäin.

Nykyinen yhdenvertaisuuslaki sekä erilaiset kansainväliset sopimukset tarjoavat vahvan selkänöjan yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja syrjinnän vastaiselle toiminnalle myös liikunnassa ja urheilussa. Yhdenvertaisuuden suunnitelmallisessa edistämässä sekä syrjintään puuttumisessa on edelleen paljon tehtävää. Liikunta- ja urheiluorganisaatioiden on tärkeää tehdä kattavat yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmat, joiden toimenpiteitä toteutetaan johdonmukaisesti ja seurataan säännöllisesti.

Liikunta- ja urheiluorganisaatioiden yhdenvertaisuussuunnittelun osaamisen tukemista sekä kykyä puuttua yhdenvertaisuushaasteisiin ja syrjintään on tärkeää edelleen vahvistaa eri ministeriöiden yhteistyönä esimerkiksi ohjeistusten ja koulutusten avulla. Edelleen tarvitaan myös lisää tietoa yhdenvertaisuudesta, tasa-arvosta ja syrjinnästä liikunnassa ja urheilussa seurannan tueksi. Tärkeää on myös lisätä liikunnan ja urheilun teemat osaksi yhdenvertaisuuden sekä syrjinnän yhteiskunnallisen tilanteen yleistä seurantaa OM:n hallinnonalalla. Liikunnan ja urheilun teemat olisi tärkeää myös nostaa entistä paremmin esille osana OM:n hallinnonalan yhdenvertaisuuteen ja syrjintään liittyviä strategioita ja ohjelmia.

Moni yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen liikuntakulttuurin haasteista (kuten liikuntapaikkojen esteettömyysongelmat) johtuu erilaisten väestöryhmien heikosta osallistamisesta palveluiden suunnitteluun. Kehittämällä kunnissa ja järjestöissä laajaa (erityisesti erilaisten vähemmistöryhmien) kuulemista ja osallisuutta liikuntapalveluiden suunnittelussa, päätöksenteossa, toteuttamisessa ja arvioinnissa olisi mahdollista parantaa toiminnan laatua, tehostaa resurssien käyttöä sekä lisätä käyttäjien tyytyväisyyttä ja omistajuutta palveluihin.

Oikeusministeriö huolehtii myös kielellisten oikeuksien toteutumisen edistämisestä. Suomessa on haasteena, että alueilla, joissa toinen kansalliskielistämme on vähemmistössä, on usein vähemmän liikuntatarjontaa saatavilla omalla kielellä. Lajiliittojen viestintä sekä aineisto- ja koulutustarjonta on pääasiassa suomenkielistä ja ruotsinkielistä tarjontaa on vain vähän. Osallistuminen omalla kielellä liikuntapalveluihin ja muuhun vapaa-ajantarjontaan sekä tiedon saaminen liikunnasta omalla kielellä olisi tärkeää yksilön kieli-identiteetin kehittämisessä ja vahvistamisessa.

Liikunnan ja urheilun asiat nousevat esille osana yhdenvertaisuusvaltuutetun, tasa-arvovaltuutetun sekä vanhusasiavaltuutetun toimistojen työtä, kuten kannanottoja ja suosituksia sekä toimintakertomuksia. Valtuutettujen kertomuksissa eduskunnalle voitaisiin kuitenkin nostaa vielä nykyistä laajemmin esille aktiivisen liikkumisen, liikunnan ja urheilun teemoja, kuten tilannekuva ja keskeisiä haasteita yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja ikääntyneiden henkilöiden näkökulmasta.

Lainvalmistelun kehittäminen

Liikkumisen, liikunnan ja urheilun edistäminen edellyttää, että teemat huomioidaan laaja-alaisesti myös osana eri hallinnonalojen lainvalmistelua. Toistaiseksi osana eri alojen lainvalmistelua ei ole esimerkiksi

riittävässä määrin arvioitu säädösehdotusten vaikutuksia väestön liikkumiseen ja liikuntaan. Tarve liikunta- ja liikkumisvaikutusten arvioinnin kehittämiseksi ja liittämiseksi osaksi erilaista valmistelua ja päätöksentekoa on nostettu esiin monissa viime vuosien asiakirjoissa ja suosituksissa.

Oikeusministeriö käynnisti hallituskaudella 2019-2023 hankkeen, jossa valmisteltiin uusi lainvalmistelun vaikutusarviointiohje. Uudessa ohjeessa on ensimmäistä kertaa mukana myös ohjeita liikkumisvaikutusten arvioinnille, jossa tarkastellaan säädösehdotuksen vaikutuksia väestön liikuntaan ja liikkumiseen sekä niiden edellytyksiin. Seuraavaksi on tärkeää edistää liikkumisvaikutusten arvioinnin juurruttamista ja kehittämistyötä osaksi lainvalmistelua. Lisäksi on tärkeää sisällyttää liikkumisen ja liikunnan kysymykset sekä liikkumisvaikutusten arviointi osaksi muita keskeisiä vaikutusten arviointiprosesseja, kuten yhdenvertaisuusvaikutusten arviointia sekä siihen liittyviä ohjeita, oppaita ja työkaluja.

Vankien ulkoilu ja liikunta

Suorin yhteys väestön liikunnan edistämiseen oikeusministeriön hallinnonalalla on vankien liikunnan edistämisessä. Viime vuosina vankien liikunnan edistämiseksi ei ole ollut käynnissä merkittäviä kehittämistoimia, mutta uusien vankilarakennushankkeiden yhteydessä on kiinnitetty entistä enemmän huomiota vankien liikuntamahdollisuuksien parantamiseen. Yksi tärkeä tulevaisuuden kehittämiskohde olisi se, että vankilan ulkopuoliset liikunta-alan toimijat, kuten liikunta- ja urheiluseurat, saataisiin myös vankiloihin järjestämään liikuntatoimintaa.

Liikuntapalvelut ja liikunta-alan toimijat, kuten liikunta- ja urheiluseurat, nousevat esille OM:n hallinnonalalla myös rikostentorjunnan yhteydessä. Seurat ja kuntien liikuntapalvelut tarjoavat liikuntamahdollisuuksia osana paikallista rikostentorjuntaa ja rikosten ehkäisytyötä.

Kehittämissuosituks:

1. Integroidaan **liikunta- ja liikkumisvaikutusten arviointi (LIVA)** osaksi oikeusministeriön ja sen hallinnonalan valmistelua ja päätöksentekoa, kuten strategioiden valmistelua, sekä osaksi kaikkia vaikutusten arviointeja, kuten yhdenvertaisuusvaikutusten arviointia sekä kielellisten vaikutusten arviointia.

Lisätietoa liikkumisvaikutusten arvioinnista: www.liikkumisvaikutukset.fi.
2. Jatketaan **kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan yleistä kehittämistyötä** esimerkiksi yhdistysten **hallinnollisen taakan** pienentämiseksi ja **vapaaehtoistyön edellytysten** edistämiseksi.
3. Toteutetaan **esitys perinteistä yhdistystoimintaa kevyemmästä kansalaistoiminnan organisoitimuodosta, toimintaryhmistä**.
4. **Lisätään liikunnan ja urheilun toimijoiden tietoisuutta laista lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä ja edistetään sitä, että selvityksiä tehtäisiin nykyistä enemmän.**
5. Jatketaan **liikunta- ja urheiluorganisaatioiden yhdenvertaisuussuunnittelun ja yhdenvertaisuuteen liittyvän osaamisen tukemista** eri ministeriöiden yhteistyönä esimerkiksi erilaisten ohjeistusten ja koulutusten avulla. *(yhteistyössä esim. OKM:n kanssa)*
6. Lisätään **tietopohjaa yhdenvertaisuudesta, tasa-arvosta ja syrjinnästä liikunnassa ja urheilussa** seurannan tueksi. *(yhteistyössä esim. OKM:n kanssa)*

Lisätään **liikunnan ja urheilun teemat osaksi yhdenvertaisuuden sekä syrjinnän yhteiskunnallisen tilanteen yleistä seuranta** oikeusministeriössä.
7. Nostetaan **liikunnan ja urheilun teemat entistä paremmin esille osana oikeusministeriön hallinnonalan yhdenvertaisuuteen ja syrjintään liittyviä strategioita ja ohjelmia.**

8. Jatketaan erilaisten **väestöryhmien osallistamisen edistämistä** erilaisten palveluiden, kuten liikkumisen ja liikunnan palvelut, suunnitteluun ja erilaisen kansalaistoiminnan, kuten liikunta, päätöksentekoon. *(yhteistyössä esim. OKM:n kanssa)*
9. Nostetaan **yhdenvertaisuusvaltuutetun, tasa-arvovaltuutetun ja vanhusasiavaltuutetun kertomuksissa** eduskunnalle tai valtioneuvostolle nykyistä laajemmin esille aktiivisen liikkumisen, liikunnan ja urheilun teemoja, kuten tilannekuvaa ja keskeisiä haasteita yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja ikääntyneiden ihmisten näkökulmasta.
10. Turvataan kaksikielisissä kunnissa **vähemmistökielinen liikunta- ja kulttuuritarjonta** sekä edistetään **liikuntapalveluiden tarjoamista eri vähemmistökielillä**. *(yhteistyössä esim. OKM:n kanssa)*

Vahvistetaan liikunta- ja urheilujärjestöjen sekä kuntien liikuntapalveluiden **eri kielistä palvelutarjontaa**. *(yhteistyössä OKM:n kanssa)*
11. Edistetään liikunta-alan toimijoiden, kuten liikunta- ja urheiluseurojen mahdollisuuksia järjestää **vankiloissa liikuntatoimintaa**. *(yhteistyössä OKM:n kanssa)*

VALTION LIIKUNTANEUVOSTO
Statens idrottsråd

LINJOJA LIIKUNTAAN VUODESTA 1920